

*Fundacja Rozwoju
Demokracji Lokalnej*

SPRAWOZDANIE ROCZNE

FUNDACJI ROZWOJU
DEMOKRACJI LOKALNEJ

za rok

2014

Warszawa 2015

Fundacja Rozwoju
Demokracji Lokalnej

SPRAWOZDANIE ROCZNE

FUNDACJI ROZWOJU
DEMOKRACJI LOKALNEJ

za rok

2014

DZIAŁANIA FUNDACJI ROZWOJU DEMOKRACJI LOKALNEJ W ROKU 2014 BYŁY FINANSOWANE PRZEZ:

Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu
ECORYS Polska sp. z o.o.
Fundację Orange
Fundację im. Stefana Batorego
Fundację Solidarności Międzynarodowej
Mazowiecką Jednostkę Wdrażania Programów Unijnych
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju)
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Narodową Agencję Programu Leonardo da Vinci
Organismo Autónomo Programas Educativos Europeos w Madrycie w Hiszpanii
Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości
Samorząd Województwa Świętokrzyskiego
Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego
Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
Władzę Wdrażającą Programy Europejskie
Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi
Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu
Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu
Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie
Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu

Dziękujemy!

Z ciężkim sercem przychodzi mi złożyć podpis pod niniejszym sprawozdaniem – po raz pierwszy w tym charakterze. Bardzo trudno pogodzić się bowiem z faktem, że pomysłodawca Fundacji, pierwszy Prezes i animator większości jej osiągnięć, nie może tego uczynić po raz pierwszy od 25 lat. Nielekko, mimo że Profesor od kilku lat nakazywał mi, w swoim stylu Człowieka twardo stąpającego po ziemi, do tej roli się przygotowywać. Zawsze wcześniej była przecież nadzieja, że jeszcze nie w tym roku...

Nasza Fundacja powstała 18 września 1989 roku z celem wspierania procesu odbudowy i rozwoju samorządu terytorialnego w naszym Państwie. Chodziło nam zarówno o gromadzenie i upowszechnianie wiedzy na temat europejskiej tradycji samorządowej, jak i o bieżące dzielenie się doświadczeniem zebrany w codziennej praktyce – po to, by przez najlepsze wzory działania skutecznie służyć zarówno władzom publicznym, jak też obywatelom oraz ich organizacjom.

Temu celowi podporządkowana jest nasza bardzo rozległa dziś oferta różnego rodzaju szkoleń, skierowanych do gmin i powiatów, ale także do podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych. W Sprawozdaniu ukazujemy także nowsze formy aktywności naszych ośrodków fundacyjnych, a wśród nich te, które szczególnie cenimy, jak fora współorganizowane z samorządami w celu wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Gromadzą one nie tylko sekretarzy czy skarbników, ale także licznych specjalistów z poszczególnych dziedzin wiedzy niezbędnej w codziennej pracy radnych, wójtów, burmistrzów i prezydentów oraz urzędników samorządowych. Będziemy je stale rozwijać, poszukując najlepszych form ich aktywności.

Stale uczestniczymy w konferencjach, seminariach i sympozjach, których celem jest rozwój polskiej samorządności, współorganizując je z Parlamentem, ministerstwami oraz z uczelniami i najważniejszymi organizacjami obywatelskimi. Staramy się być obecni we wszystkich ważnych debatach, uważnie wsłuchując się w ton wypowiedzi na każdy temat związany z samorządem. Dbamy też o rozwój takich form działania, które służą kształtowaniu postaw obywatelskich młodzieży.

Przygotowujemy się aktualnie do 30 rocznicy uchwalenia przez Radę Europy Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego. Główne obchody rocznicowe odbędą się w Warszawie w połowie września 2015 roku. Liczymy, że wydarzenie to stanie się ważnym impulsem dla pogłębionej refleksji nad stanem europejskiej samorządności lokalnej i regionalnej, a tym samym pomoże nam lepiej zdefiniować cele i metody działania władz publicznych.

Czujemy, że okres, w którym chodziło nam głównie o nadrobienie zapóźnień infrastrukturalnych w Polsce, powoli traci swą intensywność. Mamy oczywiście pod tym względem nadal wiele do zrobienia w czasie nowej perspektywy finansowej UE do 2020 roku, ale dostrzegamy też, że Polacy coraz częściej zwracają uwagę także na jakość życia wspólnotowego. Musimy wypracować skuteczne metody badania poziomu jakości życia w konkretnych gminach i powiatach. Mamy już unikalne pod tym względem doświadczenia, zebrane w kilku ośrodkach – i chętnie będziemy się nimi szeroko dzielić, doskonaląc wypracowane już instrumenty i metody badawcze. Władze lokalne powinny zawsze dysponować pełnym obrazem oczekiwań ze strony członków wspólnot.

Pracowite życie Profesora Jerzego Regulskiego to karta już zamknięta, ale nie kończy się przecież Jego misja, której poświęcił liczne swe talenty. Nie wątpimy, że postać Profesora nadal będzie gromadzić wokół Jego Fundacji ludzi oddanych polskiej samorządności, która nie jest i nigdy nie była celem samym w sobie, ale zawsze miała na uwadze dobro całej Rzeczypospolitej. Tak wspólnie, jako współzałożyciele Fundacji, postrzegaliśmy jej najważniejsze zadanie.

Mamy nadzieję, że oddawane do rąk Państwa Sprawozdanie z naszej ubiegłorocznej działalności będzie zarówno interesującą lekturą, jak i początkiem naszego żywego dialogu i bliższej współpracy.

Jerzy Stępień

Prezes Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej

PROF.
JERZY REGULSKI
(1924-2015)

Dnia 12 lutego 2015 roku zmarł prof. Jerzy Regulski, współtwórca i prezes Fundacji przez 25 lat jej działania na rzecz rozwoju samorządności.

Tak się złożyło, że na ostatni rok życia Profesora przypadło kilka bardzo ważnych dla Niego jubileuszów: 90-lecia urodzin, 65-lecia małżeństwa, 25-lecia reformy samorządowej, której był inicjatorem i współtwórcą oraz 25-lecia naszej Fundacji. Pomimo choroby, był to dla Niego czas wyężonej pracy dla Polski i ważnych osobistych podsumowań.

Uroczystość jubileuszu 90-lecia Profesora związana była z wydaniem i promocją Jego wspomnień, zatytułowanych: „Życie splecione z historią”. Autor opisuje swoje życie w czterech skrajnie różnych epokach: odbudowującej państwowość Polsce przedwojennej, okresie okupacji niemieckiej w Warszawie, Polsce Ludowej pod sowieckim reżimem oraz najważniejszym – III Rzeczypospolitej, kiedy zaangażował się całkowicie w odbudowę samorządności lokalnej.

Prof. Jerzy Regulski urodził się w 1924 roku. W okresie okupacji służył w stopniu podporucznika w Narodowych Siłach Zbrojnych. Pełnił funkcję członka Zarządu Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów Politechniki Warszawskiej, za co w latach 1945-46 siedział w stalinowskim więzieniu.

Ukończył Wydział Inżynierii Politechniki Warszawskiej (1947), stopień doktora i doktora habilitowanego uzyskał na Wydziale Architektury PW (1963 i 1969). Profesor nadzwyczajny nauk technicznych (1974) i profesor zwyczajny nauk ekonomicznych (1983). W latach 1948-58 m.in. był Naczelnym Inżynierem budowy Osiedla Młynów w Warszawie, od roku 1958 do 1974 pracował w Komitecie, a następnie Instytucie Urbanistyki i Architektury, pełniąc funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych. W latach 1975-89 był profesorem Uniwersytetu Łódzkiego, a w latach 1981-92 Polskiej Akademii Nauk. Otrzymał tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Roskilde (Dania).

Prof. Regulski był inicjatorem i organizatorem badań nad odbudową samorządu terytorialnego (1981-88), członkiem Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość” (1978-82 oraz od roku 2007) oraz Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988-90), współprzewodniczącym zespołu ds. samorządu terytorialnego podczas rozmów Okrągłego Stołu (1989), senatorem (1989-91), pełnomocnikiem rządu ds. reformy samorządu terytorialnego (1989-91), stałym przedstawicielem RP przy Radzie Europy w randze ambasadora (1992-1997), przewodniczącym Rady ds. Reform Ustrojowych Państwa (1998-1999), członkiem Narodowej Rady Integracji Europejskiej (2000-2004) i wielu rad i komitetów. Od roku 2010 pełnił funkcję społecznego doradcy Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego.

Profesor prowadził wykłady gościnne na 81 uniwersytetach zagranicznych. Był ekspertem Banku Światowego i innych organizacji międzynarodowych. Uczestniczył w pracach nad reformami samorządowymi w wielu krajach Europy Południowej, Wschodniej i Azji Centralnej.

Był autorem wielu publikacji, m.in. książek: *A Practical Guide to Building Local Government. The Polish Experience*, Budapeszt 2010; *Droga do samorządu. Od pierwszych koncepcji do inicjatywy Senatu (1981-1989)*, (wraz z M. Kuleszą) Warszawa 2009; *Reformowanie Państwa. Moje doświadczenia*, Warszawa-Szczecin 2007; *Samorządna Polska*, Warszawa 2005; *Local Government Reform in Poland: An Insider's Story*, Budapeszt 2003; *Samorząd III Rzeczypospolitej. Koncepcje i realizacja*, Warszawa 2000, *Życie splecione z historią*, Wrocław 2014.

Prof. Jerzy Regulski był Kawalerem Orderu Orła Białego. Za swoje zasługi dla kraju został też odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał tytuł honorowego obywatela miast Warszawa, Jelenia Góra i Podkowa Leśna oraz gminy Marklowice. Był wyróżniony bardzo wieloma nagrodami krajowymi i zagranicznymi.

W roku 2014 powstał film o życiu prof. Jerzego Regulskiego „Siła przewiercania” w reżyserii Ewy Żmigródzkiej, zrealizowany przez Telewizję Polską. Profesor powtarzał, że w swoim długim życiu brak „siły przebiccia” nadrabiał „siłą przewiercania”.

JUBILEUSZ 25-LECIA FUNDACJI ROZWOJU DEMOKRACJI LOKALNEJ

GENEZA FUNDACJI ROZWOJU DEMOKRACJI LOKALNEJ

W roku 2014 Polska świętowała ćwierćwiecze przemian zapoczątkowanych obradami Okrągłego Stołu i wyborami parlamentarnymi 4 czerwca 1989. W ich wyniku reaktywowany został Senat Rzeczypospolitej Polskiej i podjęta jego pierwsza inicjatywa ustawodawcza – reforma samorządu terytorialnego. Dzięki tym działaniom powstała Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej jako społeczny partner rządu i Parlamentu w procesie transformacji ustrojowej. Misją organizacji było wspieranie wprowadzania reform samorządowych w Polsce oraz rozwój samorządności wspólnot lokalnych, jako podstawowej formy demokracji. Akt założycielski Fundacji został podpisany **18 września 1989 roku** w gabinecie i pod auspicjami Marszałka Senatu RP prof. Andrzeja Stelmachowskiego. Grupę założycielską stanowili parlamentarzyści – do tego czasu aktywni przedstawiciele ówczesnej opozycji demokratycznej – prof. Walerian Pańko, Andrzej Celiński, Aleksander Paszyński, Jerzy Stępień i prof. Jerzy Regulski, który od początku, aż do swojej śmierci 12 lutego 2015 roku, był prezesem Fundacji. Zastąpił go na tym stanowisku wiceprezes FRDL, sędzia Jerzy Stępień.

CZYM JEST FRDL

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej jest największą organizacją pozarządową wspomagającą samorządy terytorialne i rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Fundacja to sieć 14 ośrodków regionalnych z filiami oraz koordynujące ich pracę Biuro Zarządu w Warszawie.

Adresatami działań Fundacji są samorządy terytorialne, administracja publiczna, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, pracownicy oświaty itp. FRDL oferuje szkolenia i doradztwo we wszystkich dziedzinach ważnych dla samorządów terytorialnych, na rzecz rozwoju lokalnego i w zakresie aktywizacji obywatelskiej. Przygotowuje i realizuje projekty w Polsce i za granicą, szczególnie w krajach będących w okresie transformacji ustrojowej. Prowadzi prace badawcze, zabiera głos w debatach publicznych, organizuje branżowe fora pracowników administracji samorządowej. FRDL podejmuje również prace studialne i opracowuje raporty opiniotwórcze, aby wpływać na kierunki rozwoju samorządności i przyczynić się do usuwania barier ją hamujących.

Działalność FRDL finansowana jest z krajowych i zagranicznych środków publicznych, w tym z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, a także funduszy prywatnych organizacji.

Laudacja dla prof. Jerzego Regulskiego podczas uroczystości w Senacie z okazji jubileuszu 25-lecia FRDL. Na zdjęciu (od lewej) minister Ewa Polkowska – szef Kancelarii Senatu RP, minister Jacek Michałowski – szef Kancelarii Prezydenta RP, prof. Jerzy Regulski, marszałek Senatu RP Bogdan Borusewicz, Przemysław Fenrych – wicedyrektor FRDL-Centrum Szkoleniowego w Szczecinie, 18 września 2014 r.

Za swoją działalność Fundacja otrzymała wiele wyróżnień i nagród. Najważniejsze z nich to: UN Habitat Scroll of Honour w 1995 roku, Nagroda Główna Premiera RP w konkursie Pro Publico Bono w 2000 roku, Nagroda Honorowa Forum Ekonomicznego w Krynicy za działalność na rzecz porozumienia w Europie Środkowo-Wschodniej w 2004 roku.

OBCHODY JUBILEUSZU 25-LECIA FUNDACJI ROZWOJU DEMOKRACJI LOKALNEJ

Jubileusz objęty był patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego – 25-lecie Wolności.

Konferencje:

Konferencja w Senacie RP – główna uroczystość obchodów jubileuszu

Najważniejszym wydarzeniem obchodów **Jubileuszu 25-lecia FRDL** była konferencja zorganizowana przez FRDL i Senat RP „**25 lat odrodzonego samorządu w Polsce – osiągnięcia, porażki i zadania na przyszłość**”. Konferencja odbyła się w Senacie 18 września 2014 roku, w dniu 25. rocznicy podpisania aktu założycielskiego Fundacji.

Uroczystość rozpoczęła się od wręczenia odznaczeń państwowych 34 osobom zasłużonym dla rozwoju samorządności, związanym z Fundacją, jej pracownikom, współpracownikom i samorządowców.

Część merytoryczna spotkania poświęcona była przypomnieniu założeń i historii wprowadzania reformy, podsumowaniu ćwierćwiecza jej funkcjonowania oraz debacie wokół zasadniczego dylematu: ile państwa, a ile samorządu. Prelegentami byli twórcy reformy, wybitni samorządowcy i naukowcy.

Referaty konferencyjne zostały opublikowane w piśmie „Samorząd Terytorialny” (numer styczniowo-lutowy 2015 r.) i są dostępne na stronie www.frdl.org.pl.

Konferencje regionalne:

- 23 maja 2014 r. w Szczecinie – konferencja „**Samorząd przyjazny rodzinie**”, poświęcona polityce rodzinnej na Pomorzu Zachodnim. Organizatorzy: FRDL – Centrum Szkoleniowe w Szczecinie oraz Szczecińskie Koło Związku Dużych Rodzin „Trzy Plus”, we współpracy z samorządami lokalnymi. Partnerzy: Miasto Szczecin, Urząd Marszałkowski – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Starostwo Powiatowe w Policach.
- 29 września 2014 r. w Rzeszowie – konferencja „**25 lat samorządności i społeczeństwa obywatelskiego w Polsce**”, poświęcona podsumowaniu ćwierćwiecza demokracji lokalnej i zadań na przyszłość. Organizator: FRDL – Podkarpacki Ośrodek Samorządu Terytorialnego.

Komitet Honorowy Jubileuszu 25-lecia FRDL

- Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Bogdan Borusewicz
- Wicepremier, Minister Infrastruktury i Rozwoju Elżbieta Bieńkowska
- Minister Administracji i Cyfryzacji Rafał Trzaskowski
- Przewodniczący Sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Piotr Zgorzelski
- Przewodniczący Senackiej Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Janusz Sepioł
- Szef Kancelarii Prezydenta RP Jacek Michałowski
- Wojewoda Mazowiecki Jacek Kozłowski
- Prezes Zarządu Związku Województw Rzeczypospolitej Polskiej Jacek Protas
- Prezes Związku Powiatów Polskich Marek Tramś
- Prezes Zarządu Unii Metropolii Polskich Paweł Adamowicz
- Prezes Zarządu Unii Miasteczek Polskich Wojciech Długoborski
- Prezydent m.st. Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz
- Pierwszy Prezydent m.st. Warszawy Stanisław Wyganowski

Uczestnicy konferencji jubileuszu 25-lecia FRDL. Na pierwszym planie osoby uhonorowane odznaczeniami państwowymi.

Uczestnicy konferencji „Supermocni. 25 lat samorządu terytorialnego. Solidarność jest w nas” w Gdańsku.

Wystąpienie prezesa Jerzego Stępnia na konferencji „Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski” w Kielcach.

Konferencja jubileuszu 25-lecia FRDL w Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie: (od lewej) Anna Jagieło, dyrektor ośrodka FRDL w Rzeszowie, Anna Wosik, wojewoda podkarpacki, Marek Czerpią-Wolan, dyrektor Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Gala finałowa konkursu: Jerzy Stępień, jeden z autorów reformy samorządowej, wręcza nagrodę Aleksandrowi Soli, bohaterowi zwycięskiego filmu, jednemu z pierwszych samorządowców, wcielającemu w życie w swojej miejscowości założenia reformy.

- 9-10 października 2014 r. w Ossie (woj. łódzkie) – konferencja „**25 lat demokracji lokalnej – ocena dorobku samorządu terytorialnego i wyzwania na przyszłość**”, poświęcona podsumowaniu działalności samorządu na przestrzeni ostatnich lat z punktu widzenia organów nadzoru oraz wyzwań dla samorządu w nadchodzących latach. Organizator: FRDL – Regionalne Centrum w Łodzi oraz zarządy Forum Sekretarzy i Forum Skarbników Samorządów Lokalnych Województwa Łódzkiego, działających przy łódzkim ośrodku FRDL.
- 15 października 2014 r. w Gdańsku (Sala BHP Stoczni Gdańskiej) – konferencja „**Super mocni – 25 lat samorządu terytorialnego. Solidarność jest w nas**”, poświęcona podsumowaniu ćwierćwiecza decentralizacji i debacie nad przyszłością samorządu w Polsce. Organizator: FRDL - Ośrodek Regionalny w Gdańsku, we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, Europejskim Centrum Solidarności, Uniwersytetem Gdańskim, Video Studio Gdańsk i z Narodowym Centrum Kultury.
- 16-17 października 2014 r. – „**Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski**” – międzynarodowa konferencja poświęcona 25-leciu polskiej samorządności w kontekście polityki zagranicznej Polski. Organizator: FRDL – Świętokrzyskie Centrum w Kielcach. Miejsce: Kielce, Filharmonia Kielecka.

Konkurs filmowy „Moja Polska samorządna”

Konkurs „**Moja Polska samorządna**” to inicjatywa ogólnopolska, adresowana do wszystkich chętnych do podjęcia twórczej refleksji nad minionym ćwierćwieczem budowania w naszym kraju demokracji lokalnej. Przedmiotem konkursu była realizacja krótkich filmów w jednym z trzech modułów: dokumentujących świadectwa pierwszych samorządowców, ukazujących obraz przemiany, jaka nastąpiła w „małych ojczyznach” okresie ostatnich 25 lat, oraz wizja, czym jest samorządność. Powstało 28 filmów. Zostały przekazane do Archiwum Przełomu 1989-1991.

Autorzy najlepszych filmów otrzymali nagrody pieniężne od FRDL i Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Natomiast Marszałek Senatu RP Bogdan Borusewicz ufundował dla laureatów warsztaty filmowe prowadzone przez wykładowców filmowej Szkoły Wajdy.

Punktem wyjścia dla konkursu był nakręcony w 2010 r. przez FRDL film dokumentalny o reformie samorządowej z 1990 roku „**Zdarzyło się tylko w Polsce**”. Przygotowane zostały scenariusze zajęć z młodzieżą wokół filmu, poświęcone samorządności, szeroko rozpowszechnione wśród m.in. szkół i bibliotek. Są one dostępne na stronie www.frdl.org.pl.

WŁADZE FRDL

Rada Fundatorów

Jerzy Regulski	Prezes FRDL (<i>do 12 lutego 2015 r.</i>), doradca społeczny Prezydenta RP ds. samorządu, były senator RP, pierwszy pełnomocnik rządu ds. reformy samorządu terytorialnego w III RP, były ambasador RP przy Radzie Europy
Jerzy Stępień	Prezes FRDL (<i>od 13 lutego 2015 r.</i>), prorektor Uczelni Łazarskiego, były senator RP, były prezes Trybunału Konstytucyjnego
Iwo Byczewski	Ambasador RP w Tunezji, były wiceminister spraw zagranicznych RP, były ambasador RP przy Unii Europejskiej i w Królestwie Belgii
Andrzej Celiński	Były poseł na Sejm RP
Adam Kowalewski	Przewodniczący Głównej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej; były ambasador RP przy organizacjach ONZ UN-Habitat i UNEP
Jan Król	Członek Rady Nadzorczej Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, były poseł i wicemarszałek Sejmu RP, były zastępca pełnomocnika rządu ds. reformy samorządu terytorialnego
Joanna Regulska	Profesor Kalifornijskiego Uniwersytetu Davis, główny strateg ds. globalnych i prorektor do spraw międzynarodowych tego uniwersytetu
Joanna Staręga-Piasek	Dyrektor Instytutu Rozwoju Służb Społecznych, były podsekretarz stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (<i>od 20 lutego 2015 r.</i>)

Rada Nadzorcza

(funkcjonowała do 31 maja 2015 r.)

Adam Kowalewski	Prezes RN
Jan Król	Wiceprezes RN
Jerzy Cieślik	Profesor Akademii Leona Koźmińskiego, kierownik Katedry Przedsiębiorczości
Janusz Sepioł	Senator RP, były Marszałek Województwa Małopolskiego
Joanna Staręga-Piasek	
Mirosław Stec	Profesor w Katedrze Prawa Gospodarczego Prywatnego, kieruje Katedrą Prawa Samorządu Terytorialnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego; były przewodniczący Rady Służby Cywilnej (w RN do 28 lipca 2014 r.)
Paweł Swianiewicz	Profesor nauk ekonomicznych, doradca społeczny Prezydenta RP ds. samorządu, kieruje Zakładem Rozwoju i Polityki Lokalnej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW

Zarząd

	(<i>od 22 kwietnia 2015 r.</i>)
Irena Peszko	Prezes Zarządu
Witold Monkiewicz	Wiceprezes Zarządu
	(<i>do 22 kwietnia 2015 r.</i>)
Adam Aduszkiewicz	Prezes Zarządu
Krzysztof Lutostański	Wiceprezes Zarządu

Ciałem doradczym Zarządu FRDL jest **Kolegium Dyrektorów** ośrodków regionalnych Fundacji.

Władze KD: Agnieszka Migoń – przewodnicząca, **Marcin Smala** – wiceprzewodniczący (dwuletnia kadencja rozpoczęła się 10 marca 2015 r.).

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ FRDL W ROKU 2014

W roku 2014 Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, podobnie jak w latach wcześniejszych, wypełniała swoją misję wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i samorządności terytorialnej, podejmując działania w czterech obszarach:

- sprawna administracja publiczna,
- budowanie więzi lokalnych,
- lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny,
- rozwój demokracji w krajach dokonujących transformacji ustrojowej.

W działaniach samorządowych te obszary są w oczywisty sposób ze sobą powiązane i spójne. Dlatego w sprawozdaniu Fundacji podsumowujemy jej aktywność także w podziale na stosowane formy pracy.

W tym okresie FRDL podejmowała wiele inicjatyw wspierających rozwój samorządności terytorialnej poprzez **podnoszenie kompetencji przedstawicieli administracji publicznej i władz lokalnych, wzmacnianie społeczności lokalnych i sektora organizacji pozarządowych w ich współdziałaniu z władzami terytorialnymi** (partycypacji i konsultacji społecznych) i **współpracy, zarówno w zarządzaniu sprawami lokalnymi, jak też na rzecz lokalnego rozwoju społecznego i gospodarczego**.

Nadrzędnym celem działań Fundacji jest wspomaganie administracji samorządowej w podnoszeniu poziomu usług świadczonych mieszkańcom, a tym samym przyczynianie się do wzrostu jakości ich życia. Bardzo często w ramach realizowanych przez Fundację projektów wypracowywane są nowatorskie rozwiązania i procedury funkcjonowania administracji, które dzięki sieciowej strukturze naszej organizacji mogą być szeroko upowszechniane w całym kraju i poza jego granicami.

Specjalnością Fundacji, jako organizacji pozarządowej działającej na rzecz instytucji samorządowych i organizacji obywatelskich, jest budowanie międzyrodowiskowych platform współpracy i dialogu, jako podstawy funkcjonowania demokracji lokalnej. Rozszerzanie i usprawnianie procesu partycypacji publicznej i konsultacji społecznych, jako zasadniczych elementów samorządności i integracji obywatelskiej, znajduje się od wielu lat w centrum uwagi FRDL. Podstawowymi formami pracy Fundacji są: działalność szkoleniowa, doradcza i informacyjna, zarządzanie projektami i ich realizacja, inicjowanie i prowadzenie samorządowych forów branżowych, a także działalność badawcza dotycząca stanu i kierunków rozwoju polskiej samorządności, organizacja konferencji, seminariów, debat, konkursów szeroko promujących dobre wzory i postawy, kampanii społecznych oraz działalność wydawnicza.

Najbardziej promowaną i charakterystyczną dla FRDL formą ustawicznego podnoszenia kwalifikacji kadr administracji publicznej są **fora branżowe pracowników i władz samorządowych**, działające w całej Polsce przy regionalnych ośrodkach Fundacji. Fora stanowią miejsce dyskusji i wymiany doświadczeń dla urzędników zajmujących się podobną tematyką, dodatkowo dając im możliwość, jako formalnej grupie zawodowej, wpływania na zmiany prawne i opiniowanie prowadzonej polityki państwowej w dziedzinach dotyczących zakresu ich odpowiedzialności. Miniony rok był okresem rozwoju i powstania kilku nowych forów. W końcu roku funkcjonowało **67 forów**, liczących blisko **cztery tysiące członków** i grupujących urzędników z przeszło **20 dziedzin**. Członkowie forów odbyli w ciągu minionego roku **418** spotkań informacyjno-szkoleniowych.

Dzięki forum Fundacja jest stale blisko codziennych spraw i problemów, z jakimi boryka się administracja publiczna. Ma to ogromne znaczenie dla budowania wzajemnej więzi i zaufania pomiędzy Fundacją a pracownikami samorządowymi. Umożliwia także tworzenie oferty dostosowanej do ich rzeczywistych potrzeb.

W ciągu 25 lat Fundacja zrealizowała wiele znaczących i bardzo wysoko ocenionych projektów na rzecz tworzenia koalicji lokalnych i międzyrodowiskowych platform współpracy. Uznanie dla doświadczenia i wartości działań FRDL powoduje, że jest wybierana jako partner przy realizacji rządowych projektów systemowych. W roku 2014 Fundacja realizowała trzy takie projekty:

- **Decydujmy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych** (2009-2014), w partnerstwie z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego i kilkoma innymi organizacjami pozarządowymi, poświęcony rozwojowi partycypacji społecznej w działaniach samorządów (więcej o projekcie na str. 25).
- **Szkoła współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły** (2013-2015), w partnerstwie z Ministerstwem Edukacji Narodowej, dotyczący budowania rzeczywistej współpracy w szkołach i przedszkolach pomiędzy samorządem uczniowskim, środowiskiem nauczycielskim i radami rodziców (więcej o projekcie na str. 25).
- **Wzmocnienie mechanizmów współpracy finansowej administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi jako realizatorami zadań publicznych** (2014-2015), w partnerstwie m.in. z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, usprawniający, zbierający i upowszechniający najlepsze narzędzia współpracy finansowej samorządów gminnych i powiatowych z organizacjami pozarządowymi.

W roku 2014 szkolenia prowadzone przez Fundację odbywały się w ramach otwartej oferty szkoleniowej i szkoleń zleczanych. Stanowiły ważną formę pracy forów i były istotnym elementem realizowanych projektów.

Pod względem liczby przeprowadzonych szkoleń był to bardzo dobry rok. Odbyły się **5 243 szkolenia** z udziałem **79 206 uczestników**. W sumie od chwili powstania FRDL do końca 2014 r. z jej szkoleń skorzystało **1 395 875 osób**. Wykres poniżej ilustruje, jak ten rok plasuje się w skali dotychczasowych działań Fundacji pod względem liczby uczestników szkoleń zrealizowanych przez całą jej sieć w poszczególnych latach (rys. 1).

Doradztwo jest drugą najważniejszą formą działania Fundacji, świadczącej wsparcie samorządom dzięki współpracy z szerokim gronem doświadczonych ekspertów samorządowych z wielu dziedzin. Doradztwo bardzo często stanowi istotny element realizowanych projektów. Specjaliści FRDL w 2014 roku opracowali dla JST w sumie **44 dokumenty** strategiczne, analityczne i ekspertyzy. Prowadzili także poradnictwo na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, ekonomii społecznej i w zakresie korzystania z funduszy unijnych.

Przy Fundacji do końca tego roku działały dwa Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego (RO EFS): w Krakowie i Ciechanowie. Zakończyły one swoje funkcjonowanie wraz z zamknięciem całej sieci ośrodków EFS.

Przy ośrodkach katowickim i krakowskim kontynuowały działalność Punkty Konsultacyjne Krajowego Systemu Usług Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: w Tarnowie i Zabrze. Był to też kolejny rok działań informacyjno-doradczych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w Krakowie i Zielonej Górze.

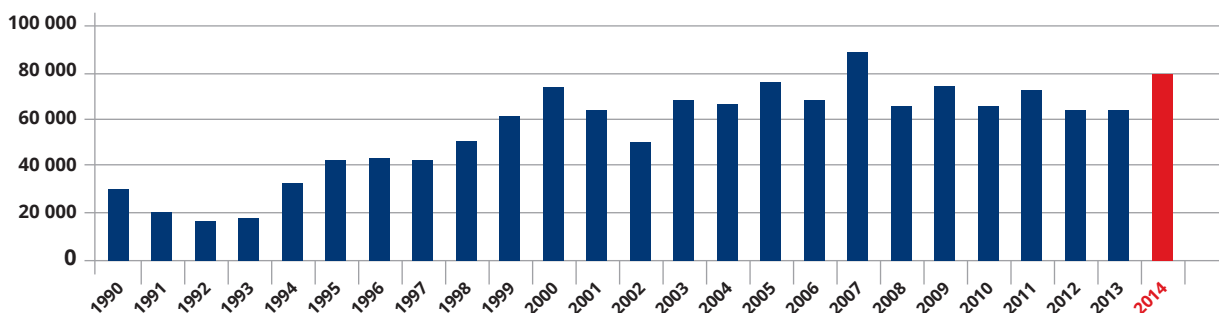
Trzy ośrodki Fundacji – w Białymstoku, Kielcach i Zielonej Górze – prowadziły Regionalne Ośrodki Debaty Międzynarodowej, w ramach sieci finansowanej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. RODM włączyły się m.in. w obchody 25-lecia przemian demokratycznych w Polsce i 10-lecia członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej. Dla pobudzenia debaty społecznej w różnych środowiskach, ośrodki zorganizowały wiele znaczących dla swoich województw wydarzeń, takich jak konferencje, debaty, konkursy i targi.

Fundacja jest instytucją wyspecjalizowaną w realizacji i zarządzaniu dużymi projektami. W 2014 r. realizowała **93 projekty**, z czego 38 zostało rozpoczętych w tym roku, a pozostałe były kontynuacją wcześniejszych zadań. Aż 71 projektów finansowanych było w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekty miały głównie charakter szkoleniowo-doradczy, badawczy i informacyjny. Jedna trzecia z nich poświęcona była usprawnianiu samorządności przez rozwijanie i doskonalenie procedur (np. konsultacji społecznych i partycypacji) oraz rozwój kadr administracji samorządowej. Podobna liczba projektów wiązała się z rozwojem lokalnym, w tym z rynkiem pracy, przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i bezrobociu. 20 projektów dotyczyło rozwoju oświaty i edukacji. Większość projektów realizowanych było w partnerstwach z jednostkami samorządu terytorialnego, szkołami, organizacjami, a także z ministerstwami, w przypadku wspomnianych wcześniej projektów systemowych. Środki na ich realizację były pozyskiwane w otwartych przetargach i konkursach (lista realizowanych projektów jest dostępna na stronie Fundacji www.frdl.org.pl).

Każdego roku FRDL organizuje wiele wydarzeń, takich jak konferencje, kongresy, debaty, seminaria. W 2014 r. odbyło się **48 wydarzeń**, z których duża część wiązała się z jubileuszami 25-lecia samorządności i samej Fundacji, z dyskusją nad kierunkami rozwoju i funkcjonowania demokracji lokalnej w Polsce, z próbą podsumowania minionego ćwierćwiecza wolności. Istotne znaczenie miało pełnienie roli patrona i partnera merytorycznego V Kongresu Regionów w Świdnicy (FRDL jest nim od początku), najważniejszego w Polsce spotkania samorządowców z przedstawicielami innych środowisk, przede wszystkim biznesu. FRDL inicjowała też debaty poruszające ważne społecznie problemy, m.in. dwie debaty poświęcone chaosowi panującemu w polskiej gospodarce przestrzennej. Wiele wydarzeń było związanych z realizowanymi projektami.

Fundacja prowadziła badania monitorujące stan i kierunki rozwoju polskiego samorządu. Najważniejsze z nich – „Bilans kadencji 2010-2014” – miało na celu podsumowanie kończącej się jesienią tego roku kadencji władz lokalnych. Badania dotyczące funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego i samorządności stanowiły też komponenty prowadzonych projektów (więcej w rozdziale *Badania*).

Rys. 1. Liczba przeszkolonych przez FRDL w latach 1990-2014

Konferencja jubileuszowa w Senacie. Na zdjęciu uczestnicy I panelu: Marcin Zamojski, prezydent Zamościa, senator Janusz Sepioł, sędzia Jerzy Stępień i Elżbieta Polak, marszałkini lubuska.

Konferencja jubileuszowa w Senacie. Na zdjęciu uczestnicy II panelu: „Ile autonomii, a ile spójności w działaniach samorządów” (od lewej) dr Adam Kowalewski, dr Cezary Trutkowski, prof. Paweł Swianiewicz, dr Jarosław Neneman, dr Andrzej Kassenberg, prof. Hubert Izdebski.

Debata „Społeczny i ekonomiczny ład przestrzeni – rola samorządów lokalnych – dziś i jutro”. Na zdjęciu (od lewej): dr Adam Kowalewski, Maciej Lisicki - wiceprezydent Gdańska, Andrzej Porawski – dyrektor Biura Związku Miast Polskich, prof. Hubert Izdebski, Łukasz Złakowski.

Eksperci Fundacji byli często zapraszani do komentowania i wyrażania opinii na tematy związane z działaniem samorządów, zmianami legislacyjnymi, decyzjami administracyjnymi i ogłaszanymi raportami. Osobą najczęściej cytowaną przez media był prezes Fundacji, prof. Jerzy Regulski. Przeprowadzono z nim wiele wywiadów i powoływano się na jego opinię w sumie 453 razy, w tym w 127 materiałach w prasie drukowanej.

Prof. Jerzy Regulski w roku swojego 90-lecia i roku jubileuszu Fundacji dołączył do swego niezwykle bogatego zbioru ważnych wyróżnień nagrodę „25 lat wolności”, przyznaną przez dziennik „Rzeczpospolita” i Forum Ekonomiczne w Krynicy przy okazji konkursu „Lider Samorządu 2014”.

Wyróżnienia otrzymały także inne osoby. Ewa Pytasz, pełniąca przez wiele lat funkcję dyrektora ośrodka w Katowicach, została odznaczona medalem „Za Zasługi dla Województwa Śląskiego” (w związku z przejściem na emeryturę zakończyła w marcu pracę jako dyrektor, pozostając jednak w zespole ośrodka). Podczas uroczystej Gali z okazji 10-lecia członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Magdalena Popławska, dyrektorka FRDL – Opolskiego Centrum Demokracji Lokalnej otrzymała tytuł „Opolskiego Super Lidera”. Złoty medal „Za Zasługi dla Województwa Śląskiego” przyznany też został FRDL – Ośrodkowi Kształcenia Samorządu Terytorialnego im. Waleriana Pańki w Katowicach. Władze tego ośrodka ustanowiły także własne odznaczenie, Medal Prof. Waleriana Pańki. W 2014 r. został on przyznany Andrzejowi Gościńskowskiemu, przewodniczącemu Sejmiku Województwa Śląskiego, za wkład w rozwój samorządności w regionie śląskim.

Dla promocji ważnych idei i praktyk organizowane były konkursy, zarówno regionalne, jak i ogólnopolskie. Kolejny raz ogłoszony został konkurs o Doroczną Nagrodę Fundacji za lokalne inicjatywy kulturalne budujące więzi społeczne (VII edycja), którego finał przypadł już na rok 2015 (20 marca). Ważnym wydarzeniem była organizacja, w ramach jubileuszu 25-lecia Fundacji, konkursu filmowego „Moja Polska samorządna”, przez który chcieliśmy dotrzeć do jak najszerszego grona ludzi i zachęcić do twórczej refleksji nad minionym ćwierćwieczem budowania demokracji lokalnej w Polsce (więcej o konkursie na str. 8).

Fundacja prowadziła działalność wydawniczą związaną przede wszystkim z działaniami projektowymi, ich promocją, publikacją raportów, materiałów szkoleniowych i poradników. Szczególnie ważne było opracowanie kolejnej edycji „Poradnika dla radnych. ABC samorządu terytorialnego” – kompendium wiedzy o funkcjonowaniu samorządu w Polsce (wydrukowany w styczniu 2015 r.).

W efekcie bogatej współpracy z mediami, w roku 2014 nazwa Fundacji wymieniona była 1 212 razy, z czego w prasie drukowanej 202, a w mediach internetowych 1 010 razy.

Od połowy lat 90. FRDL prowadzi intensywne działania w krajach przechodzących transformację ustrojową i gospodarczą, przekazując polskie doświadczenia w zakresie reformy samorządowej, funkcjonowania samorządu terytorialnego, aktywności obywatelskiej, rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie lokalnym i regionalnym, a także przygotowania do funkcjonowania w strukturach Unii Europejskiej. W roku 2014 FRDL realizowała trzy projekty na rzecz Ukrainy, związane z przekazywaniem polskich doświadczeń przemian ustrojowych i rozwojem lokalnym. Prowadziła też projekt adresowany do środowisk polonijnych w Serbii oraz trzy projekty międzynarodowe.

Przedstawiciele Fundacji są członkami wielu komitetów i zespołów roboczych powoływanych regionalnie i centralnie, wypracowujących i konsultujących polityki oraz kierunki rozwoju lokalnego i całego kraju.

W końcu tego roku zespół Fundacji liczył **225 pracowników etatowych**.

FRDL jest członkiem-założycielem Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, a także Polskiej Izby Firm Szkoleniowych. Należy do Grupy Zagranica, zrzeszającej polskie organizacje pozarządowe, wspierające kraje potrzebujące pomocy.

Fundacja, jako organizacja prowadząca usługi w zakresie poradnictwa zawodowego, jest wpisana do Rejestru Agencji Zatrudnienia i do Rejestru Instytucji Szkoleniowych (oba są prowadzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie).

Uroczystość 90. urodzin prof. Jerzego Regulskiego połączona z promocją jego wspomnień „Życie splecione z historią”. Na zdjęciu Jubilat z małżonką Danutą Regulską.

Pożegnanie Ewy Pytasz, kończącej pełnienie funkcji dyrektora ośrodka w Katowicach.

Prof. Jerzy Regulski podpisuje swoje wspomnienia dla pracowników FRDL.

Uczestnicy gry miejskiej #miastoEuropa.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Szkolenia stanowią podstawową, stale rozwijaną i doskonałą formę działalności Fundacji. Są bardzo ważnym elementem realizowanych projektów, często stosowaną formą pracy samorządowych forów branżowych. Ośrodki FRDL organizują także szkolenia otwarte i zamknięte, czyli specjalistyczne szkolenia prowadzone na zamówienie przede wszystkim dla jednostek samorządu terytorialnego.

W całej sieci FRDL obowiązuje jednolity standard jakości szkoleń, która jest stale monitorowana pod względem merytorycznego poziomu, programów, metod przekazywania wiedzy, sposobu organizacji, a także wartości materiałów dydaktycznych. Stałej ocenie poddawani są również wykładowcy i trenerzy Fundacji.

Każdy z ośrodków przygotowuje propozycje oferty programowej, opracowywanej przez ekspertów w oparciu o badanie potrzeb w poszczególnych regionach, a także doświadczeń całej sieci. Ważnym narzędziem kształtowania oferty jest przygotowywany co miesiąc informator „Perspektywy szkoleniowe” obejmujący m.in. monitoring zmian prawnych.

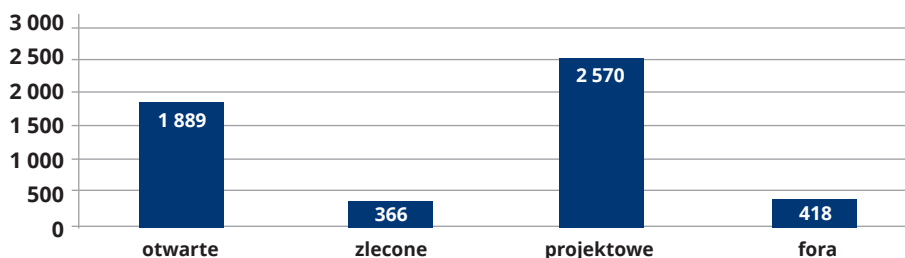
W roku 2014 Fundacja odnotowała wyraźny wzrost liczby szkoleń, organizując ich **5 243** dla **79 206** uczestników, co stanowiło **112 548** tzw. osobodni szkoleniowych.

Tematyka szkoleń obejmowała szeroki wachlarz zagadnień związanych z kompleksowym podnoszeniem jakości funkcjonowania urzędów i kompetencji pracowników samorządowych. Najważniejszymi adresatami działalności szkoleniowej FRDL są bowiem urzędnicy administracji lokalnej oraz przedstawiciele kadry kierowniczej gmin i powiatów.

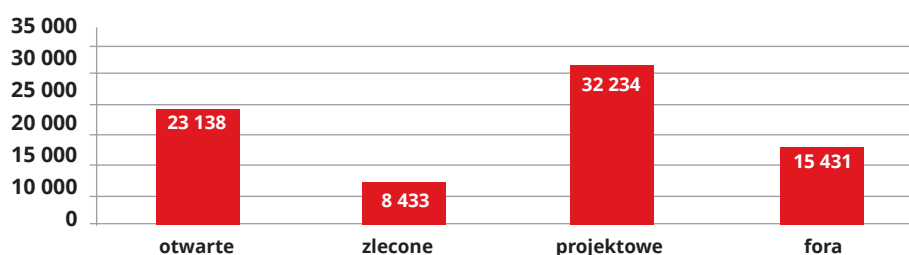
Analogicznie do lat poprzednich, szkolenia dotyczyły różnorodnych aspektów działalności samorządów terytorialnych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki z zakresu ich zadań własnych i zleconych. Szkolenia obejmowały takie dziedziny, jak:

- **Finanse, podatki, rachunkowość**
- **Zarządzanie i planowanie strategiczne**
- **Funkcjonowanie i organizacja pracy w urzędzie**
- **Gospodarczy rozwój lokalny i przedsiębiorczość**
- **Funkcjonowanie organizacji pozarządowych oraz współpraca JST i NGO**
- **Polityka społeczna i ochrona zdrowia**
- **Edukacja i szkolnictwo**
- **Gospodarka przestrzenna, nieruchomości, prawo budowlane**
- **Prawo administracyjne**
- **Zarządzanie informacją i dokumentacją**
- **Prawo pracy**
- **Zamówienia publiczne**
- **Gospodarka komunalna**
- **Fundusze unijne, ich pozyskiwanie i obsługa**
- **Kursy zawodowe i zawodowo-specjalistyczne**
- **Szkolenia i kursy komputerowe**
- **Kursy językowe**
- **Inne**

Rys. 2. Liczba zrealizowanych w 2014 r. szkoleń w podziale na ich rodzaje

Rys. 3. Liczba uczestników w podziale na rodzaje szkoleń w 2014 r.

Jesienią 2014 roku, w związku z wyborami samorządowymi, szczególnie ważne były szkolenia dla nowo wybranych radnych (20 szkoleń dla 247 uczestników), kontynuowane w 2015 r. w oparciu o przygotowany specjalnie dla nich „**Poradnik dla Radnych. ABC samorządu terytorialnego**”. Była to już czwarta, zaktualizowana wersja kompendium wiedzy o polskim samorządzie, przygotowanego przez ekspertów Fundacji. Redaktorem wydania była Ewa Pytasz. Prowadzono też szkolenia na temat organizacji wyborów i pracy biur rad w okresie przełomu kadencji (27 szkoleń z udziałem 395 osób).

Szkolenia Fundacji, prowadzone w ramach projektów, objęły takie grupy odbiorców, jak samorządowcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i środowisk akademickich, pracownicy instytucji ekonomii społecznej i przedsiębiorstw, nauczyciele, uczniowie i ich rodzice, osoby niepełnosprawne, bezrobotne lub zagrożone bezrobociem.

Szkolenia dotyczyły takich tematów, jak:

- modernizacja zarządzania w administracji samorządowej (w tym: komunikacja wewnętrzna, obsługa ePUAP, gospodarka finansowa i sprawozdawczość budżetowa, proces inwestycyjny, zarządzanie zespołem pracowników, tworzenie prawa miejscowego, prawo zamówień publicznych);
- rozwój dialogu obywatelskiego (warsztaty skutecznej komunikacji, narzędzia i techniki konsultacji, partycypacyjne tworzenie polityk publicznych, profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych);
- współpraca finansowa samorządów z organizacjami pozarządowymi (zasady i instrumenty współpracy);
- strategiczne planowanie zrównoważonego rozwoju oraz wspieranie przedsiębiorczości i zatrudnienia;
- współpraca pomiędzy uczniami, rodzicami i nauczycielami w zakresie organizacji życia szkoły;
- możliwości współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw.

W ramach projektów prowadzone były szkolenia i kursy zawodowe, warsztaty motywacyjne, szkolenia podnoszące kompetencje oraz w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Dla uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji organizowane były zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne, a dla ich nauczycieli zajęcia dotyczące podnoszenia jakości i atrakcyjności nauczania.

Pod koniec 2014 r. odbyło się szkolenie polskich trenerów w ramach programu **Leadership Academy**, którego celem jest wzmocnienie kompetencji przywódczych polskich samorządowców, dzięki przekazywaniu doświadczeń przez specjalistów Rady Europy.

Ze szkoleń Fundacji korzystały także takie instytucje, jak ministerstwa, agencje rządowe, urzędy wojewódzkie i marszałkowskie, urzędy pracy różnego szczebla, wyższe uczelnie i szkoły.

Ogółem, dla wszystkich rodzajów szkoleń przeprowadzonych przez FRDL w 2014 r. w całej Polsce, liczba tzw. osobodni szkoleniowych wyniosła **111 798**, czyli średnio ze szkoleń Fundacji korzystały **423** osoby dziennie. W ramach:

- szkoleń otwartych – średnio **95** osób dziennie;
- szkoleń zleconych – średnio **44** osoby dziennie;
- szkoleń projektowych – średnio **217** osób dziennie;
- szkoleń dla członków forów – średnio **67** osób dziennie.

Warsztaty w Kielcach w ramach projektu systemowego „Wzmocnienie mechanizmów współpracy finansowej administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi”.

Młodzież uczestnicząca w projekcie „Otwarte dni w przyszłość” w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie.

Projekt „Moja wymarzona firma” – zajęcia w ramach warsztatów w Kluczborku.

BADANIA I DORADZTWO

Badania

Fundacja prowadzi monitoring zjawisk zachodzących w samorządzie. Rok wyborczy jest zawsze dobrym momentem refleksji i podsumowania działań władz lokalnych. Dlatego jesienią przeprowadzone zostały szerokie, ogólnopolskie badania „**Bilans Kadencji 2010-2014**”. Ich wyniki zaprezentowano w Senacie RP w czasie seminarium 24 lutego 2015 roku, a całość raportu jest dostępna na stronie internetowej Fundacji www.frdl.org.pl.

Badania stanowią także bardzo ważny komponent projektów realizowanych przez FRDL. W tym roku dotyczyły głównie **zagadnień związanych z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego**.

W ramach ogólnopolskiego projektu systemowego realizowanego przez ośrodek warszawski w partnerstwie z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej „**Wzmocnienie mechanizmów współpracy finansowej administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi jako realizatorami zadań publicznych. Mechanizmy współpracy**” przeprowadzone zostały dwa badania dotyczące współpracy finansowej JST z organizacjami pozarządowymi oraz dobrych praktyk stosowania instrumentów tej współpracy. Elektroniczne wersje raportów z tych badań są dostępne na stronie www.frdl.org.pl.

Kolejne dwa badania dotyczyły **Rad Działalności Pożytku Publicznego** i były przeprowadzone w czterech regionach Polski w ramach projektu „**Zwiększenie potencjału funkcjonowania RDPP w województwach małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim i lubelskim**”. Pierwsze miało na celu określenie stanowiska organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego wobec istnienia RDPP oraz zidentyfikowanie barier i przeszkód utrudniających ich powoływanie na terenie województw objętych projektem. Drugie dotyczyło skali prowadzonych na tym terenie konsultacji społecznych i udziału mieszkańców w procesie podejmowania decyzji.

Fundacja przeprowadziła także bardzo ważne badania dotyczące edukacji związanej z budowaniem kapitału społecznego w polskich szkołach, w ramach projektu systemowego „**Szkoła współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły**” realizowanego w partnerstwie z Ministerstwem Edukacji Narodowej. Badania te poświęcone były poziomowi współpracy środowisk uczniowskiego samorządu szkolnego, rad rodziców i nauczycieli w szkołach i przedszkolach. W projekcie uczestniczyło ok. 1 200 placówek oświatowych z całej Polski.

Badania prowadzone były też na zamówienie różnych instytucji. Przykładem może być kompleksowa „Analiza istniejących zasobów instytucjonalnych, organizacyjnych i ludzkich zlokalizowanych na terenie gminy Włoszczowa, podejmujących w swojej działalności kwestie społeczne”, dokonana dla Świętokrzyskiego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych.

Celem działania władz samorządowych jest stałe podnoszenie jakości życia mieszkańców dzięki coraz wyższemu poziomowi usług publicznych. Aby wspomóc samorządy w coraz lepszym poznawaniu stopnia zadowolenia społeczności lokalnych z funkcjonowania administracji, eksperci FRDL przygotowali propozycję nowatorskich w skali polskiej „**Badań warunków życia i jakości usług publicznych**”. W 2014 r. zostały one przeprowadzone w pięciu gminach z czterech województw (pomorskie – gmina Kobylnica, świętokrzyskie – gmina Pierzchnica, śląskie – gmina Dąbrowa Górnicza oraz mazowieckie – gminy Wyszaków i Zielonka).

Działalność doradcza i poradnictwo

Doradztwo jest drugą bardzo ważną formą wspierania przez Fundację rozwoju samorządności. FRDL adresuje je przede wszystkim do JST, aby służyć pomocą w efektywnym zarządzaniu rozwojem lokalnym, prowadzeniu skutecznej polityki inwestycyjnej, wzmacnianiu obywatelskich mechanizmów podejmowania decyzji (partycypacja publiczna), modernizowaniu sfery edukacji, tworzeniu jak najlepszych warunków dla rozwijania kultury i w wielu innych obszarach. Działalność doradcza i poradniczą Fundacja prowadzi bardzo często w ramach projektów realizowanych w partnerstwie z JST w całej Polsce.

Ogółem w 2014 r. przygotowano **44 dokumenty** strategiczne, programowe i analityczne. Ponadto, w ramach partnerstw z JST prowadzono **liczne prace wdrożeniowe w urzędach** dla podnoszenia kompetencji urzędników, jakości świadczonych usług oraz usprawnienia procesów zarządzania.

Ośrodki Fundacji opracowały **25 strategii rozwoju gmin**. Były to cztery strategie dla gmin z woj. pomorskiego: Kobylnica, Łeba, Tuchom, Nowy Dwór Gdański, strategia dla gminy Pierzchnica w woj. świętokrzyskim i Zielonka na Mazowszu. Najwięcej strategii, bo aż 19, opracowano dla gmin małopolskich: Zator, Wielka Wieś, Kalwaria Zebrzydowska, Zabierzów, Skawina, Czarny Dunajec, Biały Dunajec, Bystra, Iwanowice, Pćim, Jordanów, Wiśniowa, Tokarnia, Lubień, Zakliczyn, Wojnicz, Szczurowa, Radłów,

Pleśna. Wiele z nich przygotowanych zostało w ramach partnerskich projektów realizowanych przez krakowski ośrodek z jednostkami samorządowymi.

Opracowane zostały także **dwie strategie rozwoju powiatów** na lata 2014-2020 (dla powiatów oświęcimskiego i wschowskiego), a także aktualizacja Diagnozy Stanu Powiatu Tarnowskiego. Ośrodek w Krakowie brał także udział w procesie aktualizacji Strategii Rozwoju Krakowa.

W dziedzinie **lokalnego rozwoju społecznego** Fundacja przygotowała **trzy strategie rozwiązywania problemów społecznych** (dla gmin Czerwieńsk – woj. lubuskie, Fałków i Górnio – woj. świętokrzyskie), **program rozwoju społecznego** (dla Dzierżoniowa) oraz **strategię rozwoju edukacji** (dla gminy Cieszyn).

Przy sporządzaniu strategii eksperci Fundacji współpracowali z władzami samorządowymi i społecznościami lokalnymi, opierając się na metodzie partycypacyjnej, dającej mieszkańcom możliwość wypowiedzenia się na wiele tematów związanych z funkcjonowaniem ich gmin (poprzez m.in. udział w warsztatach strategicznych, analizę SWOT).

Eksperti Fundacji przygotowali także dwa **gminne programy opieki nad zabytkami**: dla Cieszyna (etap 1) i Krakowa.

Fundacja świadczyła również wsparcie doradcze dla urzędów w zakresie:

- przygotowania lub aktualizacji strategii rozwoju gminy;
- usprawnienia systemu ewidencjonowania zasobów komunalnych;
- wdrażania systemu monitorowania poziomu satysfakcji klientów z jakości funkcjonowania urzędu;
- wdrażania systemu rozwoju kompetencji kadr urzędu;
- poprawy skuteczności ocen okresowych pracowników JST;
- wdrożenia regulaminu obiegu dokumentów;
- zasad przeprowadzania konsultacji społecznych i współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- informatyzacji JST.

Ważnym obszarem działania FRDL było także doradztwo edukacyjno-zawodowe, świadczone zarówno młodzieży, jak i osobom dorosłym, w ramach wielu projektów. Dobrym przykładem jest projekt „Z nauką za pan brat – kompleksowe doradztwo edukacyjne dla Opolan” (9.6.3 PO KL.), w którym z doradztwa skorzystało łącznie 310 mieszkańców.

Punkty informacyjno-doradcze

Fundacja prowadzi poradnictwo i działalność informacyjną przede wszystkim w ramach umożliwiających to projektów.

W grudniu 2014 roku zakończyła wieloletnią działalność sieć Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego (RO EFS). Przy ośrodkach FRDL do końca roku działały dwa z nich, w Ciechanowie (woj. mazowieckie) i Krakowie. RO EFS miały na celu zwiększenie umiejętności projektodawców EFS w przygotowaniu, wdrażaniu i zarządzaniu projektami oraz w tworzeniu partnerstw lokalnych.

Targi Współpracy Międzynarodowej Województwa Świętokrzyskiego.

Targi Edukacyjne w ramach projektu „Z nauką za pan brat” w Opolu.

Festiwal i Targi Ekonomii Społecznej w Podolanach.

Świadczenie usług doradczych w trakcie Opolskich Targów Organizacji Pozarządowych.

Warsztaty w Stalowej Woli ramach Akademii Lokalnej Polityki Publicznej, element realizacji projektu „Decydujemy razem”.

Konsultacje społeczne w Tłokini Kościelnej, prowadzone w ramach projektu „Szkoła współpracy”.

Od wielu lat przy ośrodkach w Katowicach (w Zabrze) i Krakowie (w Tarnowie) działają Punkty Konsultacyjne Krajowego Systemu Usług Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości służące wsparciem osobom zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą oraz przedsiębiorcom. Natomiast w Krakowie i Tarnowie, w ramach projektu Doradca Małopolskiego Przedsiębiorcy, oferowane było doradztwo dla przedstawicieli MŚP w zakresie prawa i marketingu.

Ośrodek w Krakowie kontynuował poradnictwo w ramach Punktu informacyjno-konsultacyjnego sieci MOWES – Małopolskich Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Konsultacje społeczne

Budowanie więzi społecznych jest jednym z głównych celów Fundacji, realizowanym poprzez działania wspierające nawiązywanie i tworzenie mechanizmów współpracy, dialogu różnych środowisk i rozwój narzędzi konsultacji społecznych. W roku 2014 ważnymi działaniami w tej dziedzinie były przede wszystkim ogólnopolskie konsultacje społeczne przeprowadzone w ramach projektu systemowego „Szkoła współpracy” na temat zwiększenia wpływu rodziców i uczniów na decyzje dotyczące szkolnego życia, pobudzenia współpracy szkół z instytucjami lokalnymi, zmian w urządzeniu budynków szkolnych. W całej Polsce odbyło się 147 spotkań z udziałem 1585 osób (445 rodziców, 655 uczniów, 485 nauczycieli).

Ośrodek katowicki przeprowadził dwa bardzo istotne działania w dziedzinie wdrażania procedur konsultacji społecznych. Pierwsze z nich, na zlecenie władz Wrocławia, dotyczyło wdrożenia strategii rozwoju oświaty i programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Drugie, w ramach partnerskiego projektu z gminą Bytom („Aktywny Bytom”), objęło budowę platformy internetowej na potrzeby przeprowadzania konsultacji społecznych, doradztwo w zakresie ich organizowania, przeprowadzenie modelowego procesu konsultacji programu współpracy z organizacjami pozarządowymi, a także szkoleń dla pracowników urzędu miasta i przedstawicieli bytomskich organizacji pozarządowych. W tych działaniach wzięło udział w sumie 120 osób. Zakończyły się powstaniem projektu dwóch uchwał.

W Krakowie Fundacja zorganizowała cykl spotkań informacyjno-konsultacyjnych, dotyczących instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego” w gminach tworzących Stowarzyszenie Metropolia Krakowska.

FORA SAMORZĄDOWE

Fora samorządowe to najskuteczniejszy sposób wspierania pracowników administracji lokalnej w ustawicznym podnoszeniu ich kwalifikacji. Forma ta powstała i jest rozwijana w Fundacji. Fora służą integracji środowisk zawodowych, ich wzajemnemu wsparciu, poszerzaniu wiedzy, doskonaleniu warsztatu wykonywanego zawodu, piastowanego stanowiska, a także stwarzają najlepsze możliwości konsultacji i wymiany doświadczeń. Uczestnicy wymieniają się dobrymi praktykami w zakresie rozwiązań stosowanych w swoich instytucjach, które następnie wdrażane są w bieżącej pracy merytorycznej.

Fora są ważnym partnerem dla władz rządowych i regionalnych, dlatego ich przedstawiciele chętnie przyjmują zaproszenia na spotkania forów, co wpływa na ich wysoką jakość merytoryczną. Niektóre fora objęte są patronatami przez wojewodów i marszałków województw.

W roku 2014 przy ośrodkach Fundacji działało **67 forów**. Zdecydowana większość z nich opiera się na stałych członkostwach. Członkowie każdego z forum wybierają jego zarząd i sami decydują o kierunkach aktywności, a koszty działania pokrywane są ze stałych składek. Tylko nieliczne z forów mają charakter otwarty, a uczestniczący w nich urzędnicy nie składają deklaracji członkowskich, lecz każdorazowo zgłaszają swój udział w spotkaniach i szkoleniach. Liczbę członków forów działających przy FRDL można zatem podać jedynie w przybliżeniu: wynosi ona blisko **4 tysiące osób**. W 2014 r. uczestniczyli oni **418** spotkaniach i szkoleniach. Często były to sesje wyjazdowe, trwające co najmniej dwa dni (w ramach forów w sumie przeprowadzono **17732** tzw. osobodni szkoleniowych).

Członkostwo w forach stwarza możliwość przedstawiania władzom rządowym opinii danego środowiska na temat podejmowanych decyzji, a także stanowionego prawa. W czasie spotkań forów dyskutowane są najbardziej aktualne problemy, powstałe w gminach w wyniku zmian legislacyjnych. Na bieżąco omawiane i wypracowywane są wspólne stanowiska, które następnie są punktem wyjściowym do pracy w urzędach lub też są przedstawiane władzom rządowym.

Niektóre fora działają nieprzerwanie od wielu lat: jubileusz 15-lecia obchodziło małopolskie Forum Gospodarki Przestrzennej Gmin. Z tej okazji, w salach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa zorganizowana została uroczysta konferencja „Gospodarowanie przestrzenią i w przestrzeni”.

W uznaniu dla zasług i szczególnego zaangażowania członków forów, władze Fundacji występują o uhonorowanie ich odznaczeniami państwowymi. W czasie uroczystości 25-lecia FRDL, 18 września 2014 roku, Marszałek Senatu Bogdan Borusewicz udekorował nimi Danutę Szczepanik, sekretarza Miasta Legionowo i Tomasza Skibickiego, sekretarza Miasta i Gminy Brok.

Marszałek Senatu Bogdan Borusewicz wręcza odznaczenie Tomaszowi Skibickiemu, sekretarzowi Miasta i Gminy Brok. Na zdjęciu pierwsza od prawej Danuta Szczepanik, sekretarz Miasta Legionowo.

Minister Pracy i Polityki Społecznej Władysław Kosiniak-Kamysz na spotkaniu Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski.

Spotkanie Małopolskiego Forum Kultury.

Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski.

Jubileusz 15-lecia Małopolskiego Forum Gospodarki Przestrzennej Gmin, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa.

W 2014 r. **Świętokrzyskie Forum Pomocy Społecznej** wystosowało oficjalne pismo do ministra pracy i polityki społecznej, dotyczące podjęcia działań mających na celu umożliwienie pozostawienia Środowiskowych Domów Samopomocy w strukturach ośrodków pomocy społecznej. **Kujawsko-Pomorskie Forum Skarbników** przekazało Ministerstwu Edukacji Narodowej swoje stanowisko w sprawie dotacji dla niepublicznych przedszkoli i placówek wychowania przedszkolnego, uzyskując stosowną odpowiedź. **Podkarpackie Forum Urzędników Stanu Cywilnego** przesłało do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych swoją opinię na temat zmiany przepisów ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego. Ponadto **Podkarpackie Forum Pomocy Społecznej** wysłało dwie petycje do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w sprawie powołania rzecznika prasowego na poziomie województwa oraz dotyczącą procentowego zwiększania kwot na obsługę świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Liczba forów działających przy FRDL stale się zmienia, ciągle powstają nowe fora, dla różnych grup zawodowych. Przykładem jest powstanie w Krakowie **Forum Kadrowo-Płacowego Jednostek Sektora Finansów Publicznych**, jako platformy współpracy i integracji osób zajmujących się kadrami i płacami w jednostkach sektora finansów publicznych.

Formuła forum sprzyja budowaniu więzi regionalnych między samorządowcami, jak też między członkami forów a Fundacją. W roku 2014 przybyło sześć nowych forów, kilka innych było w fazie organizacji. Lista forów działających przy FRDL znajduje się w Załączniku nr 1.

Członkowie Śląskiego Forum Oświaty Samorządowej.

KONFERENCJE, DEBATY I KONKURSY

Kongresy, konferencje i debaty

Misją Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej jest inicjowanie i prowadzenie debaty wokół zagadnień związanych z samorządnością. Jubileusz 25-lecia Fundacji, powstałej w wyniku zmiany ustrojowej i w celu wspierania tej zmiany, był spleciony z obchodami ogłoszonego przez Prezydenta RP Roku „25 lat Wolności” i obfitował w wydarzenia przypominające o historycznym przełomie z 1989 r. Wspomnienia te związane były z genezą Fundacji, rolą, jaką w tym procesie odegrali jej założyciele i z misją naszej organizacji. Dlatego Fundacja współdziałała w tym okresie szczególnie intensywnie z Senatem RP i Kancelarią Prezydenta RP, a także powołanym przez te instytucje Archiwum Przełomu 1989-1991. W Senacie zorganizowane zostały dwa bardzo ważne dla Fundacji wydarzenia. Pierwszym z nich była, wielokrotnie już wspomniana, konferencja jubileuszowa 18 września, podsumowująca ćwierćwiecze samorządności i nakreślająca perspektywy jej rozwoju „**25 lat odrodzonego samorządu w Polsce – osiągnięcia, porażki i zadania na przyszłość**”. Drugim był finał konkursu filmowego „Moja Polska samorządna” (już na początku 2015 roku), inaugurujący Rok Samorządu Terytorialnego.

Charakter międzynarodowy miała konferencja w Kielcach, również w ramach jubileuszu ćwierćwiecza Fundacji (16-17 października): „**Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski**”, z udziałem przedstawicieli krajów Partnerstwa Wschodniego, mająca duże znaczenie dla promocji polskiej demokracji lokalnej zagranicą.

W tym roku po raz kolejny Fundacja uczestniczyła w organizacji czterech kongresów.

Od 2010 r. koronnym działaniem misyjnym Fundacji jest współpraca przy przygotowaniu Kongresu Regionów w Świdnicy. FRDL jest patronem i partnerem merytorycznym tej największej imprezy integrującej środowiska samorządowe, biznesowe i pozarządowe w Polsce, objętej patronatem przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, a organizowanej przez wydawnictwo Ringier Axel Springer i Miasto Świdnica. Każdego roku kongres przyciąga do Świdnicy **blisko 2 tysiące uczestników** z całej Polski: samorządowców, ludzi biznesu i działaczy organizacji pozarządowych, a także polityków i przedstawicieli władz centralnych. W tym roku gościem specjalnym kongresu był Rudolph Giuliani, burmistrz Nowego Jorku.

FRDL współorganizowała na Śląsku III Kongres Obywateli Senior i VI Lubuski Kongres Kobiet w Zielonej Górze. Ośrodek w Katowicach wspólnie z Sejmikiem Województwa Śląskiego zorganizował Kongres Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów oraz Przewodniczących Rad Gmin i Powiatów.

Uroczysta promocja wspomnień prof. Jerzego Regułskiego w Bibliotece Narodowej w Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie.

Kongres Regionów w Świdnicy – 15 laureatów konkursu na najlepszego lidera samorządowego.

Rudolph Giuliani, burmistrz Nowego Jorku, na V Kongresie Regionów w Świdnicy.

III Kongres „Obywatel Senior” na Śląsku.

Konferencja w Muszynie ramach projektu partnerskiego Beskidzka Akademia Samorządowa.

Konferencja w Szczecinie „Samorząd przyjazny rodzinie”.

Fundacja zorganizowała w roku 2014 wiele ważnych konferencji i debat. Duża ich część związana była z realizacją projektów. Często opierały się na współpracy z innymi instytucjami.

W działania Fundacji na rzecz tworzenia platform porozumienia dla lepszego współdziałania środowisk lokalnych wpisał się cykl pięciu konferencji przeprowadzonych w kilku miastach Wielkopolski przez ośrodek w Poznaniu w ramach projektu „Skuteczna komunikacja, jako klucz do efektywnej współpracy organizacji pozarządowych i administracji publicznej”.

Ważnym aspektem aktywności Fundacji były działania **Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej**: w Białymstoku, Kielcach i Zielonej Górze. Jednostki te powołano w 15 województwach w wyniku konkursu MSZ, a FRDL przypadło prowadzenie aż trzech z nich. Zadaniem RODM jest inicjowanie i stymulowanie debaty publicznej dotyczącej spraw międzynarodowych i polityki zagranicznej Polski oraz wzmacnianie współpracy między MSZ, środowiskiem samorządowym oraz organizacjami pozarządowymi. W 2014 r. RODM działające przy FRDL zorganizowały 11 różnych wydarzeń: debat i konferencji z udziałem wielu środowisk i grup, m.in. młodzieży (np. sejmików młodzieżowych), naukowców, samorządowców i społeczności lokalnych itp. Poświęcone były m.in. podsumowaniu 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej, zagadnieniom współpracy transgranicznej i wielu innym tematów. RODM w Kielcach zorganizował również targi współpracy międzynarodowej.

Fundacja zainicjowała też dwie debaty dotyczące bardzo poważnego obecnie problemu pogłębiającego się chaosu w zagospodarowaniu przestrzennym Polski. Debaty dotyczyły niebezpieczeństw i kosztów związanych z bezładem przestrzennym, powiększaniem się terenów osadniczych w skali całego kraju, skutkujących pogarszaniem się warunków życia mieszkańców. Punktem wyjścia do dyskusji był „Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce”, przygotowany przez specjalistów związanych z FRDL i Instytutem Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego PAN.

Konkursy i rankingi

Dla upowszechniania i promowania dobrych praktyk i postaw Fundacja organizuje szereg konkursów.

Najważniejszy konkurs Fundacji wiąże się z ustanowioną w 2004 r. przez jej założycieli **Doroczną Nagrodą FRDL** dla autorów osiągnięć, które w szczególny sposób przyczyniły się do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Od roku 2008 Doroczna Nagroda poświęcona jest wspieraniu integracji społeczności lokalnych poprzez działania związane z lokalną kulturą i tradycją. Przyznawane są nagrody i wyróżnienia w czterech kategoriach: jednostek

samorządowych, samorządowych instytucji kultury, organizacji pozarządowych i osób indywidualnych. Każda z edycji zakończona jest konferencją i dyskusją wokół tematów ważnych dla środowisk lokalnych. VII edycja nagrody, podobnie jak wcześniejsze, objęta była patronatem Polskiego Komitetu ds. UNESCO i Narodowego Centrum Kultury i realizowana we współpracy z Fundacją Orange. W 2014 r. trwał nabór wniosków, a nagrody wręczone zostały w czasie uroczystości poświęconej pamięci prof. Jerzego Regulskiego 20 marca 2015 roku.

Wiele ośrodków Fundacji prowadzi rankingi regionalne urzędów podnoszących kwalifikacje pracowników we współpracy z FRDL. Takie działania zainaugurowane było przez FRDL – Podlaskie Centrum w Białymstoku, gdzie od 1993 roku przyznawana jest nagroda „Za szczególną aktywność w rozwoju wiedzy samorządowej”. W Krakowie wyróżnione gminy otrzymują tytuł „Mądrej Gminy”. W Katowicach już po raz trzynasty najlepiej szkolące się samorządy otrzymały nagrody „Lidera Edukacji Samorządowej 2013”, zwane Walerkami (na pamiątkę pośła Waleriana Pańki, jednego z twórców reformy samorządowej i Fundacji). W 2014 r. po raz pierwszy przyznano również wyróżnienia dla gmin i powiatów w województwie dolnośląskim.

Z ważniejszych konkursów wspomnieć trzeba organizowany w Krakowie już po raz siódmy konkurs „Małopolskie Wektory Współpracy”, promujący przykłady dobrej współpracy pomiędzy JST a organizacjami pozarządowymi. Tegorocznymi laureatami były urzędy miejskie w Krzeszowicach, Nowym Sączu i Zakliczynie. Po raz piąty we współpracy z Urzędem Statystycznym w Krakowie, sporządzony został Ranking Gmin Małopolski, a po raz czwarty, wspólnie z Urzędem Statystycznym w Rzeszowie, Ranking Gmin Podkarpacia. Celem tych inicjatyw jest ocena potencjału, aktywności i wyników osiągniętych przez gminy tych województw w sferze gospodarczej i społecznej.

Fundacja przez kolejny już rok (od 2003) pełniła rolę patrona instytucjonalnego „Konkursu na najlepsze rozprawy doktorskie i prace magisterskie na temat samorządu terytorialnego i zagadnień decentralizacji”. Konkurs jest organizowany przez wydawcę i redakcję miesięcznika „Samorząd Terytorialny”.

Projekt „Regionalnie z pasją” – laureaci konkursu.

Laureaci konkursu „Lider Aktywności Obywatelskiej”.

Prezes Jerzy Stępień z przedstawicielką zwycięskiej ekipy filmowej ze szkoły w warszawskiej dzielnicy Białołęka.

DZIAŁALNOŚĆ PROJEKTOWA

Fundacja realizuje swoją misję przez różnorodne działania ujęte w ramy projektowe. Od chwili przystąpienia Polski do Unii Europejskiej jest to około stu projektów rocznie. Dotyczą one wszystkich obszarów działania FRDL i wykorzystują różne formy pracy.

W roku 2014 Fundacja realizowała **93** projekty, w tym **4** ogólnopolskie, **2** obejmujące więcej niż jeden region Polski, **79** projektów regionalnych i **8** międzynarodowych. **38** projektów zostało rozpoczętych w tym roku, a pozostałe były kontynuacją wcześniejszych zadań.

Ośrodki FRDL skorzystały przede wszystkim z możliwości działania, jakie stworzył Program Operacyjny Kapitał Ludzki, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz z budżetu państwa. POKL był realizowany w dwóch podstawowych trybach: konkursowym oraz systemowym. W ramach POKL w 2014 r. Fundacja prowadziła 71 projektów, w tym trzy systemowe realizowane w partnerstwach utworzonych przez ministerstwa, pełniące rolę liderów.

Projekty realizowane przez Fundację miały głównie charakter **szkoleniowo-doradczy, badawczy i informacyjny**.

Bardzo dużą część projektów, bo około 30, stanowiły działania **wspierające funkcjonowanie administracji samorządowej**. Większość z nich prowadzona była w partnerstwie z poszczególnymi JST. Projekty te miały na celu m.in. podnoszenie jakości zarządzania, poprawę procesu planowania i zarządzania strategicznego w gminach, polepszenie poziomu usług publicznych świadczonych przez urzędy, zapewnienie ich dostępności i transparentności, pomoc w nawiązywaniu i prowadzeniu współpracy z organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami (m.in. w zakresie partycypacji i konsultacji społecznych), ulepszenie procesu stanowienia aktów prawa i podnoszenie kwalifikacji urzędników.

Podobna liczba projektów dotyczyła **wspierania rozwoju lokalnego** przez rozwój przedsiębiorczości, przeciwdziałanie bezrobociu i wykluczeniu na rynku pracy, promocji inicjatyw w ramach ekonomii społecznej, rozwoju szkolnictwa zawodowego i innowacyjności.

Ponad 20 projektów poświęconych było **funkcjonowaniu oświaty i edukacji**. Najważniejszym i największym z nich był wspomniany już wielokrotnie projekt systemowy „Szkoła współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły” na rzecz budowania w szkołach i przedszkolach mechanizmów realnej współpracy dla rad rodziców, samorządów uczniowskich i ciał pedagogicznych.

Jednym z najważniejszych kierunków działań w dziedzinie wspierania rozwoju oświaty stanowiły projekty na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dla dzieci i młodzieży

z małych miejscowości. Realizowane były w kilku regionach, m.in. lubuskim, opolskim, świętokrzyskim, zachodniopomorskim, a na Mazowszu prowadzono cztery projekty pod wspólną nazwą „Szkoła równych szans”. W poprzednich latach niektóre projekty opierały się na regrantingu, a obecnie na partnerskiej współpracy zawieranej przez Fundację ze szkołami.

W niebieskiej ramce podajemy przykłady najciekawszych projektów z różnych dziedzin zrealizowanych przez FRDL w 2014 r. Natomiast lista wszystkich projektów znajduje się na stronie internetowej FRDL www.frdl.org.pl, a omówienia większości z nich dostępne są poprzez strony ośrodków Fundacji.

Pracownicy FRDL - Centrum Mazowsze zaangażowani w realizację fundacyjnych projektów.

Zajęcia dla przedszkolaków w ramach projektu „Mały człowiek – wielkie możliwości”.

Decydujemy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych

Był to projekt systemowy realizowany latach 2009-2014 w ramach POKL, Priorytet V. Działania projektu koncentrowały się na wypracowaniu i upowszechnieniu mechanizmów współpracy administracji publicznej ze społecznościami lokalnymi. Wykorzystywana była w tym celu sprawdzona już metoda angażowania obywateli w lokalną politykę poprzez animację społeczną. Realizacja projektu zakładała także opracowanie ogólnopolskiego systemu wspierania partycypacji, stworzenie narzędzi jej oceny i monitoringu. Istotnym elementem było upowszechnianie i promocja modeli partycypacji publicznej w środowiskach lokalnych.

Projekt miał charakter badawczo-wdrożeniowy. Został zrealizowany przez partnerstwo, którego liderem było Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, a partnerami: FRDL, Instytut Spraw Publicznych, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych i Fundacja Fundusz Współpracy.

Wśród różnych działań przeprowadzonych przez FRDL należy wymienić **opracowanie i wdrożenie w 60 JST** (gminach i powiatach) z terenu całego kraju **metody partycypacyjnego tworzenia i monitorowania dokumentów przygotowywanych na poziomie lokalnym**. To samorząd wraz z przedstawicielami strony społecznej (mieszkańcami, przedstawicielami organizacji pozarządowych, przedsiębiorcami oraz innymi instytucjami) przygotowywał dokument z zakresu wybranej polityki publicznej w ramach tzw. zespołów partycypacyjnych. Istotne było tu dotarcie z informacją do jak najszerszego grona mieszkańców, aby poznać ich opinię. Efekty kolejnych etapów prac zespołu partycypacyjnego przekazywane były do publicznej wiadomości za pomocą wszelkich możliwych kanałów komunikacji, w tym mediów i Internetu. Zespół partycypacyjny spotykał się przynajmniej pięć razy i przeprowadził diagnozę potrzeb i problemów, analizę zasobów i deficytów, wyznaczył cele, definiował projekty wraz z harmonogramami i budżetami, planował działania monitoringowe i ewaluacyjne. Zanim dokument trafił do rady gminy/powiatu, poddawany był szerokim konsultacjom społecznym. Podczas prac nad dokumentem niezwykle ważną rolę animatora (przedstawiciela samorządu) oraz doradcy zewnętrznego – eksperta ds. procesów partycypacyjnych oraz wybranego obszaru polityki publicznej. W sumie w ramach projektu opracowano m.in. 22 strategie, a także dokumenty o mniejszym zakresie takie jak: programy rozwoju przedsiębiorczości, programy aktywności lokalnej itp. Drugim etapem procesu partycypacyjnego, równie ważnym i innowacyjnym był uspołeczniony monitoring wdrażania działań/programów wynikających z opracowanych wcześniej, a następnie uchwalonych dokumentów.

Dzięki projektowi władze samorządowe mogły dostrzec korzyści wynikające ze „współdecydowania”, m.in. wzrost wzajemnego zaufania i zrozumienia w relacjach pomiędzy urzędem a mieszkańcami, powstawanie nowych kanałów przepływu informacji pomiędzy władzami lokalnymi a społecznością, zwiększenie prawdopodobieństwa wypracowania trafnych i społecznie akceptowanych decyzji, a tym samym większej legitymizacji władzy. W wielu samorządach, biorących udział w projekcie, praktyka współdecydowania wpisała się jako stały element zarządzania wspólnotą lokalną. W ramach partnerstwa powstała „zielona księga” wsparcia partycypacji publicznej w Polsce i sposobów jej stosowania, stanowiąca

punkt wyjścia do szerokiej debaty społecznej na ten temat. Przygotowany też został **poradnik „Planowanie rozwoju lokalnego z udziałem społeczności”**, w którym opisane zostały metody partycypacyjnego przygotowywania i wdrażania polityk publicznych.

Projekt zakończył się konferencją „Współdecydowanie. Moda czy nowoczesność?” (24-25 czerwca 2014 r.) w Warszawie.

Szkoła współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły (2013-2015)

Ogólnopolski projekt systemowy realizowany przez FRDL w partnerstwie z Ministerstwem Edukacji Narodowej (liderem) w ramach POKL, Priorytet III.

Głównym celem projektu było wzmocnienie roli uczniów i rodziców w życiu szkół i przedszkoli, uczestniczących w projekcie (1200), a w dalszej perspektywie zainspirowanie ideą współpracy pozostałych placówek w całej Polsce. Uczestnicy projektu zostali objęci wsparciem w procesie budowania systemu współpracy pomiędzy nauczycielami, rodzicami i uczniami poprzez pomoc ekspercką oraz szkolenia i warsztaty, podnoszące kompetencje w zakresie umiejętności podejmowania i podtrzymywania współpracy w szkole. W ramach projektu prowadzone też były szkolenia dla „otoczenia szkół i przedszkoli”, czyli urzędników samorządowych i organizacji pozarządowych dla zachęcenia ich do wspierania procesu uspołecznienia szkoły.

Dla dobrego zidentyfikowania potrzeb uczestników, cykl szkoleń i warsztatów poprzedzony został **ogólnopolskimi badaniami sondażowymi** dyrektorów, nauczycieli, rodziców i uczniów, odnoszących się m.in. do opinii wobec roli rodziców i uczniów w życiu szkoły. Ich wyniki posłużyły do przygotowania **modelowych rozwiązań** w zakresie działania rad rodziców, rad szkół oraz samorządów uczniowskich, a także wypracowania **rozwiązań formalno-prawnych**, określających ramy współpracy szkolnej. Zebrane propozycje poddano **ogólnopolskim konsultacjom społecznym**.

Dla popularyzowania idei współpracy oraz efektów projektu, **stworzono kilka internetowych serwisów tematycznych**: stronę projektu (www.szkolawspolpracy.pl), portal nt. samorządu szkolnego dla dzieci i młodzieży (www.szkolasamorządu.pl), portal o aktywności rodziców w szkołach i przedszkolach, (www.rodziceiszkola.pl) oraz elektroniczną wersję poradników dla uczniów, rodziców i nauczycieli. Stanowiły one też przestrzeń do promowania idei współpracy, wymiany doświadczeń i prezentowania sukcesów na tym polu.

Uczestnicy brali udział w szkoleniach i warsztatach. Szkolenia miały na celu przekazanie wiedzy teoretycznej, zaś warsztaty praktycznego jej zastosowania. Szkolenia prowadzone były w podziale na grupy: uczniowie, rodzice i nauczyciele, a w czasie warsztatów uczestnicy połączeni zostali w 6-osobowe zespoły, składające się z przedstawicieli każdej z tych grup.

Uczniowie brali udział w szkoleniach na temat uprawnień i sposobów działania samorządu uczniowskiego oraz zasad skutecznej współpracy w ramach samorządu, jak również z nauczycielami i dyrekcją oraz rodzicami; rodzice – z zakresu praw rodziców w szkole, uprawnień rad rodziców, dobrych praktyk działań rodziców w przestrzeni szkolnej oraz zasad skutecznej współpracy z dyrekcją. Szkolenia dla dyrektorów i nauczycieli miały wyjaśnić znaczenie roli oraz praw rodziców i uczniów w życiu szkoły.

Po szkoleniach przedstawiciele każdej z grup przeprowadzali w swojej szkole debaty na temat stanu współpracy w szkole i barier jej rozwoju. W następnym etapie zespoły szkolne i przedszkolne brały udział w dwóch warsztatach, służących zaprojektowaniu **Szkolnych Programów Aktywnej Współpracy (SPA)**, które następnie były dopracowywane w każdej z placówek przez społeczność szkolną i przedszkolną.

Projekt jest kontynuowany podczas II edycji, do czerwca 2015 r.

Zwiększenie potencjału funkcjonowania Rad Działalności Pożytku Publicznego w województwie małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim i lubelskim (2014-2015)

Projekt w 2014 r. uruchomił proces aktywizacji środowisk organizacji pozarządowych i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w kontekście zwiększenia i usprawnienia pomiędzy nimi poziomu dialogu obywatelskiego, jak również zintensyfikowania partycypacji organizacji pozarządowych w cykl tworzenia, wdrażania i monitorowania polityk publicznych. Zorganizowano trzy Fora RDPP, których celem nadrzędnym była praca nad stworzeniem tzw. **modelowego standardu działania RDPP**, zarówno dla poziomu gminnego, powiatowego, jak i wojewódzkiego, co w roku 2015 miało pozwolić na opracowanie podręcznika z gotowymi rozwiązaniami funkcjonowania Rad Działalności Pożytku Publicznego.

W 2014 roku zostały ponadto przeprowadzone dwa badania:

- badania mające na celu określenie stanowiska organizacji pozarządowych i JST wobec istnienia RDPP oraz zidentyfikowanie barier i przeszkód utrudniających ich powoływanie na terenie czterech województw objętych projektem;
- badanie potrzeb w zakresie konsultacji społecznych i udziału mieszkańców w procesie podejmowania decyzji przez przedstawicieli władz samorządowych.

Została stworzona strona internetowa, skierowana do członków Forum RDPP (www.potencjal-rdpp.pl), jako miejsce wymiany wiedzy i doświadczeń, zawierająca bazę dobrych praktyk, wzory uchwał i innych dokumentów. Powstała baza danych RDPP funkcjonujących na obszarze Polski południowo-wschodniej.

Zmieniaj siebie – Bądź aktywny (2014-2015)

Projekt mający na celu podniesienie szans na rynku pracy grupy zagrożonych bezrobociem mieszkańców Podlasia w wieku do 30 lat. Wsparciem objęto 52 osoby. Zorganizowano dla nich szkolenia i warsztaty zawodowe oraz wzmacniające umiejętności interpersonalne i samooceny. Równoległe do działań edukacyjnych pozyskiwane są firmy, dające zatrudnienie uczestnikom projektu, co jest zadaniem specjalisty ds. staży zawodowych i pośrednictwa pracy. Zastosowana metoda działania okazała się bardzo skuteczna. W rezultacie zatrudnienie otrzymało 57% biorących udział w projekcie, przy zakładanym wyniku 20%.

Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII Promocja Integracji Społecznej przez FRDL – Podlaskie Centrum.

Mój plecak praktycznych umiejętności (2013-2015)

Projekt mający na celu podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. Jest realizowany przez ośrodek w Poznaniu, a finansowany w ramach POKL, Działanie 9.2. Adresowany do młodzieży z Zespołu Szkół nr 2 im. Stanisława Staszica w Szamotułach (projekt realizowany w partnerstwie z Powiatem Szamotulskim). W ramach projektu poszerzona została oferta szkół o dodatkowe zajęcia (również pozalekcyjne), m.in. z języków obcych, matematyki, informatyki i w innych dziedzinach, zwiększających tzw. kompetencje kluczowe, praktyczną wiedzę i umiejętności młodzieży. W ramach współpracy z pracodawcami organizowane są też praktyki zawodowe.

Młodzi z inicjatywą 2 – innowacyjne metody kształcenia przedsiębiorczości w ukraińskim systemie edukacyjnym (2014)

To kontynuacja działań w ramach projektu „Młodzi z inicjatywą – regionalny system szkolenia trenerów przedsiębiorczości w Ukrainie Zachodniej”, realizowanego przez FRDL MISTIA w ramach Polskiej pomocy zagranicznej 2012 (Ministerstwo Spraw Zagranicznych).

Projekt realizowany wspólnie z partnerami ukraińskimi, Zachodnioukraińskim Regionalnym Centrum Szkoleniowym ze Lwowa oraz NGO Bussines Initiatives z Iwano-Frankowska. Jest odpowiedzią na nieefektywny system kształcenia młodzieży w zakresie przedsiębiorczości w ukraińskich szkołach, w którym brakuje ukierunkowania na aktywne formy zajęć. Dlatego skupił się na opracowaniu i wdrożeniu interaktywnych i konkursowych narzędzi kształcenia młodzieży w zakresie przedsiębiorczości dla ukraińskich szkół I-III stopnia oraz przygotowaniu fachowej kadry ukraińskich nauczycieli z tej tematyki – trenerów przedsiębiorczości.

Najważniejszym efektem projektu jest opracowanie gier decyzyjnych (aplikacje komputerowe) do zastosowania w procesie nauczania przedsiębiorczości w ukraińskich szkołach, a także konkursy na najlepsze pomysły na działalność gospodarczą („Junior Biznes”), przeznaczone dla młodzieży ukraińskiej.

WISŁA, powrót do źródła – wzmocnienie i aktywizacja środowisk polskich w Serbii

Projekt realizowany przez ośrodek w Kielcach w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Kulturalno-Artystycznym WISŁA Ostojićevo, finansowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Miał na celu zwiększenie potencjału środowiska polonijnego w Serbii przez profesjonalizację działań organizacji i zaktywizowanie liderów polonijnych.

Działania projektu obejmowały dwie grupy odbiorców: członków Stowarzyszenia WISŁA i grupę nieformalną studentów polskiego pochodzenia. Skoncentrowały się na wsparciu dla Stowarzyszenia WISŁA przez pomoc w zbudowaniu strategii działania oraz wsparciu dla studentów poprzez organizację „kursu lidera”.

DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA

Od początku bardzo ważnym kierunkiem działania FRDL jest przekazywanie polskich doświadczeń decentralizacji krajom przechodzącym transformację ustrojową. FRDL robi to od 1992 roku, za co została wyróżniona przez Kongres Ekonomiczny w Krynicy w 2004 roku. Dlatego jednym z wydarzeń jubileuszu 25-lecia Wolności oraz 25-lecia Fundacji była konferencja w Kielcach (16-17 października): „**Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski**” z udziałem wybitnych specjalistów z Polski i krajów Partnerstwa Wschodniego UE. W konferencji uczestniczyło 162 osób, z Polski i zagranicą: Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Ukrainy, Serbii. Podczas paneli dyskusyjnych zagraniczni eksperci prezentowali swoje spostrzeżenia na temat implementacji wybranych polskich wzorców transformacyjnych w specyficznych warunkach swoich krajów. W związku z tym, że ze strony polskiej uczestnikami konferencji byli przedstawiciele różnych sektorów (samorządowcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz ośrodków kultury i nauki), cudzoziemcy mieli możliwość nawiązywania z nimi bezpośrednich kontaktów i uzyskania konsultacji i praktycznych wskazówek, czerpiąc z polskich doświadczeń. W wyniku konferencji powstał materiał informacyjny dla największego niezależnego portalu informacyjnego z Białorusi TUT.BY na temat polskich doświadczeń transformacyjnych i reformy samorządowej.

W 2014 r. Fundacja kontynuowała swą działalność międzynarodową w oparciu o projekty realizowane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Fundacji Solidarności Międzynarodowej. Prowadziła **osiem projektów międzynarodowych**: cztery z nich były działaniami na rzecz rozwoju Ukrainy, jeden wspólnot polonijnych w Serbii, a trzy realizowane w ramach współpracy instytucji z krajów UE.

Ośrodek krakowski zrealizował projekty: „Szkoła przyciągania inwestycji dla zachodnioukraińskich jednostek administracji publicznej” oraz „Młodzi z inicjatywą 2 – innowacyjne metody kształcenia przedsiębiorczości w ukraińskim systemie edukacyjnym” (więcej o tym projekcie na str.).

Ośrodek w Szczecinie prowadził natomiast projekty: „Kapitał społeczny dla ukraińskiej samorządności. Komitety dialogu obywatelskiego w regionach” oraz „Wspomaganie mikroprzedsiębiorczości wiejskiej na Ukrainie” zakończony m.in. publikacją w jęz. ukraińskim: „Zobaczyć wieś na nowo. Poradnik małej przedsiębiorczości na terenach wiejskich”.

Z uwagi na sytuację polityczną, rok ten był czasem intensywnego zaangażowania polskich organizacji i instytucji (w tym FRDL) we wsparcie dla przemian w Ukrainie, ze szczególnym akcentem na wykorzystanie tam doświadczeń polskiej reformy samorządowej.

FRDL była współorganizatorem wizyt studialnych m.in. dla przedstawicieli Kirgistanu (m.in. z reprezentantów rządu, samorządu i NGO), dotyczących statusu samorządu w Polsce, współpracy rządu i administracji publicznej (na szczeblach od centralnego do lokalnego) ze społeczeństwem obywatelskim oraz dyskusja nad formami włączania mieszkańców i organizacji pozarządowych w proces podejmowania decyzji (z naciskiem na budżet partycypacyjny).

Ośrodek w Krakowie kontynuował realizację trzech projektów międzynarodowych wzmacniających współpracę i rozwój krajów należących do UE w dziedzinie społecznej i gospodarczej.

Uczestnicy panelu w czasie międzynarodowej konferencji (w ramach jubileuszu FRDL): „Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski” w Kielcach.

Narada w Kijowie uczestników projektu „Kapitał społeczny dla ukraińskiej samorządności. Komitety dialogu obywatelskiego w regionach”.

PROMOCJA

Działania promocyjne podejmowane przez FRDL wiążą się z promocją samej organizacji, ale przede wszystkim z upowszechnianiem problematyki podejmowanych działań, na poziomie ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym. Prowadzone są przez Biuro Zarządu oraz przez każdy z ośrodków FRDL.

Podstawowym instrumentem utrzymywania przez Fundację stałego kontaktu ze społeczeństwem i informowania o swoich działaniach jest wielokrotnie już przywoływana strona internetowa **www.frdl.org.pl**, powiązana ze stronami ośrodków regionalnych, a także media społecznościowe, szczególnie Facebook.

Dzięki trwającej już wiele lat współpracy z „Gazetą Samorządu i Administracji”, Fundacja dysponuje w tym dwutygodniku stałą stroną informacyjną, a jej eksperci publikują swoje artykuły. Gazeta obejmuje też wydarzenia organizowane przez FRDL patronatem medialnym.

Duże znaczenie dla promocji Fundacji ma współpraca z koncernem medialnym Ringier Axel Springer przy organizacji Kongresu Regionów w Świdnicy, zarówno z uwagi na upowszechnianie informacji o FRDL w wydawanych przez koncern czasopiśmie i gazetach, jak też obecność i rolę Fundacji na kongresie.

Kontakty i współpraca z mediami odgrywały bardzo ważną rolę przy realizacji poszczególnych projektów i organizowanych wydarzeń, co zaowocowało bardzo licznymi materiałami prasowymi, filmami i audycjami radiowymi, tak w skali ogólnopolskiej, jak i lokalnej.

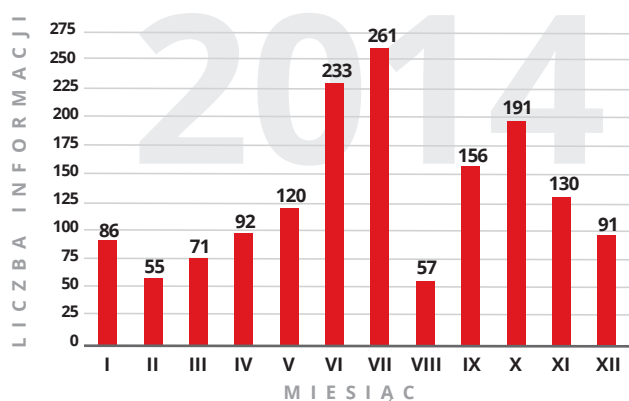
Fundacja utrzymuje bliską współpracę z Serwisem Samorządowym PAP, portalem organizacji pozarządowych **www.ngo.pl**, dziennikiem „Rzeczpospolita” i wieloma mediami regionalnymi. Wydarzenia organizowane przez Fundację były objęte patronatami medialnymi.

Podsumowując obecność informacji o działaniach Fundacji w roku 2014, należy z satysfakcją podkreślić, że jej nazwa wymieniona była w mediach 1 212 razy, z czego w prasie drukowanej 202 razy, a mediach internetowych 1 010.

Promocja książki prof. Jerzego Regulskiego.

Debata w Radiu Kielce, podsumowująca 10 lat Polski w Unii Europejskiej.

Rys. 4. Liczba informacji o Fundacji z podziałem na miesiące, w jakich się ukazywały.

INFORMACJE FINANSOWE

Wyniki finansowe Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej w roku 2014 (stan na 31 grudnia 2014 r.):

Ogółem przychody	48 465 255,72 PLN
Ogółem koszty	48 624 444,15 PLN
Wynik finansowy	- 159 188,43 PLN

Bilans - Aktywa na dzień 31 grudnia 2014 r.

	31.12.2014	01.01.2014
A Aktywa trwałe	867 052,62	854 943,01
I Wartości niematerialne i prawne	297 711,26	327 426,23
1. Koszty zakończonych prac rozwojowych	0,00	0,00
2. Wartość firmy	4 690,00	0,00
3. Inne wartości niematerialne i prawne	293 021,26	327 426,23
4. Zaliczki na wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00
II Rzeczowe aktywa trwałe	369 341,36	327 516,78
1. Środki trwałe	369 341,36	327 516,78
a) grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)	729,05	755,57
b) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	300 714,87	227 741,69
c) urządzenia techniczne i maszyny	54 683,30	70 204,74
d) środki transportu	6 533,36	6 533,36
e) inne środki trwałe	6 680,78	22 281,42
2. Środki trwałe w budowie	0,00	0,00
3. Zaliczki na środki trwałe w budowie	0,00	0,00
III Należności długoterminowe	0,00	0,00
1. od jednostek powiązanych	0,00	0,00
2. od pozostałych jednostek	0,00	0,00
IV Inwestycje długoterminowe	200 000,00	200 000,00
1. Nieruchomości	0,00	0,00
2. Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00
3. Długoterminowe aktywa finansowe	200 000,00	200 000,00
a) w jednostkach powiązanych	0,00	0,00
udziały lub akcje	0,00	0,00
inne papiery wartościowe	0,00	0,00
udzielone pożyczki	0,00	0,00
inne długoterminowe aktywa finansowe	0,00	0,00
b) w pozostałych jednostkach	200 000,00	200 000,00
udziały lub akcje	0,00	0,00
inne papiery wartościowe	200 000,00	200 000,00
udzielone pożyczki	0,00	0,00
inne długoterminowe aktywa finansowe	0,00	0,00
4. Inne inwestycje długoterminowe	0,00	0,00
V Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,00	0,00
1. Aktywa z tytułu odroczenia podatku dochodowego	0,00	0,00
2. Inne rozliczenia międzyokresowe	0,00	0,00
B Aktywa obrotowe	8 992 134,61	12 551 132,99
I Zapasy	0,00	0,00
1. Materiały	0,00	0,00
2. Półprodukty i produkty w toku	0,00	0,00
3. Produkty gotowe	0,00	0,00
4. Towary	0,00	0,00
5. Zaliczki na dostawy	0,00	0,00
II Należności i roszczenia	1 715 742,06	3 169 237,14
1. Należności wewnątrzzakładowe	0,00	0,00
2. Należności od jednostek powiązanych	0,00	0,00
3. Należności od jednostek pozostałych	1 715 742,06	3 169 237,14
a) z tytułu dostaw i usług w okresie spłaty:	1 221 270,65	2 484 157,26
- do 12 miesięcy	1 221 270,65	2 484 157,26
- powyżej 12 miesięcy	0,00	0,00
b) Należności z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń	70 403,75	54 253,03
c) inne	395 128,36	596 352,55
d) dochodzone na drodze sądowej	28 939,30	34 474,30
III Inwestycje krótkoterminowe	6 884 425,47	9 296 310,70
1. Krótkoterminowe aktywa finansowe	6 884 425,47	9 296 310,70
a) w jednostkach powiązanych	0,00	0,00
- udziały lub akcje	0,00	0,00
- inne papiery wartościowe	0,00	0,00

- udzielone pożyczki	0,00	0,00
- inne krótkoterminowe aktywa finansowe	0,00	0,00
b) w pozostałych jednostkach	0,00	0,00
- udziały lub akcje	0,00	0,00
- inne papiery wartościowe	0,00	0,00
- udzielone pożyczki	0,00	0,00
- inne krótkoterminowe aktywa finansowe	0,00	0,00
c) Środki pieniężne i inne aktywa pieniężne	6 884 425,47	9 296 310,70
- środki pieniężne w kasie i na rachunku	2 036 733,43	55 387,22
- inne środki pieniężne	4 847 692,04	9 240 923,48
- inne aktywa pieniężne	0,00	0,00
2. Inne inwestycje krótkoterminowe	0,00	0,00
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	391 967,08	85 585,15
SUMA BILANSOWA (A+B)	9 859 187,23	13 406 076,00

Bilans - Pasywa na dzień 31 grudnia 2014 r.

	31.12.2014	01.01.2014
A KAPITAŁ (FUNDUSZ) WŁASNY	7 690 799,99	7 882 502,42
I Kapitał (fundusz) podstawowy	100,00	100,00
II Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)	0,00	0,00
III Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)	0,00	0,00
IV Kapitał (fundusz) zapasowy	0,00	0,00
V Kapitał (fundusz) aktualizacji wyceny	14 389,96	14 389,96
VI Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe	529 161,04	529 161,04
VII Zysk (strata) z lat ubiegłych	7 338 851,42	6 782 973,90
VIII Zysk (strata) netto	-191 702,43	555 877,52
IX Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)	0,00	0,00
B ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	2 168 387,24	5 523 573,58
I Rezerwy na zobowiązania	6 457,50	29 985,15
1. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	0,00	0,00
2. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	0,00	0,00
- długoterminowa	0,00	0,00
- krótkoterminowa	0,00	0,00
3. Pozostałe rezerwy	6 457,50	29 985,15
- długoterminowe	0,00	0,00
- krótkoterminowe	6 457,50	29 985,15
II Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00
1. Wobec jednostek powiązanych	0,00	0,00
2. Wobec pozostałych jednostek	0,00	0,00
a) kredyty i pożyczki	0,00	0,00
b) z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	0,00	0,00
c) inne zobowiązania finansowe	0,00	0,00
d) inne	0,00	0,00
III Zobowiązania krótkoterminowe	355 257,77	805 562,85
1. Zobowiązania wewnątrzzakładowe	0,00	0,00
2. Wobec pozostałych jednostek	346 517,31	759 665,71
a) kredyty i pożyczki	0,00	0,00
b) z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	0,00	0,00
c) inne zobowiązania finansowe	0,00	0,00
d) z tytułu dostaw i usług w okresie wymagalności:	136 710,78	260 390,06
- do 12 miesięcy	136 710,78	260 390,06
- powyżej 12 miesięcy	0,00	0,00
e) zaliczki otrzymane na dostawy	0,00	0,00
f) zobowiązania wekslowe	0,00	0,00
g) z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń	90 399,20	125 979,62
h) z tytułu wynagrodzeń	36 332,80	92 269,60
i) inne zobowiązania	83 074,53	281 026,43
3. Fundusze Specjalne	8 740,46	45 897,14
IV Rozliczenia międzyokresowe	1 806 671,97	4 688 025,58
1. Ujemna wartość firmy	0,00	0,00
2. Inne rozliczenia międzyokresowe	1 806 671,97	4 688 025,58
- długoterminowe	5 996,25	10 750,58
- krótkoterminowe	1 800 675,72	4 677 275,00
SUMA BILANSOWA (A+B)	9 859 187,23	13 406 076,00

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

	2014	2013
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym	45 854 911,14	53 617 302,82
- od jednostek powiązanych	0,00	0,00
I Przychody netto ze sprzedaży produktów	13 765 989,50	14 306 594,03
II Zmiana stanu produktów	0,00	0,00
III Koszty wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki	0,00	0,00
IV Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów	0,00	202 137,23
V Przychody z tytułu dotacji	32 088 921,64	39 108 571,56
B. Koszty działalności operacyjnej	48 357 033,31	55 768 983,89
I Koszty w układzie rodzajowym	48 357 033,31	55 663 683,79
1) Amortyzacja	176 043,28	172 837,85
2) Zużycie materiałów i energii	1 822 256,80	2 787 384,14
3) Usługi obce	15 149 976,04	15 235 640,14
4) Podatki i opłaty	341 361,49	288 701,80
5) Wynagrodzenia	20 009 734,57	21 014 559,12
6) Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	2 768 319,58	2 808 470,40
7) Pozostałe koszty rodzajowe	8 089 341,55	13 356 090,34
II Wartość sprzedanych towarów i materiałów	0,00	105 300,10
C. Zysk (Strata) ze sprzedaży (A-B)	-2 502 122,17	-2 151 681,07
D. Pozostałe przychody operacyjne	2 506 474,21	3 009 687,56
I Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	1 482,21	0,00
II Inne przychody operacyjne	2 504 992,00	3 009 687,56
E. Pozostałe koszty operacyjne	239 657,55	405 570,57
I Strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	0,00	0,00
II Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	0,00	0,00
III Inne koszty operacyjne	239 657,55	405 570,57
F. Zysk (strata) na działalności operacyjnej (C+D-E)	-235 305,51	452 435,92
G. Przychody finansowe	103 870,37	177 272,95
I Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:	0,00	0,00
- od jednostek powiązanych	0,00	0,00
II Odsetki, w tym:	102 305,85	155 708,33
- od jednostek powiązanych	0,00	0,00
III Zysk ze zbycia inwestycji	0,00	0,00
IV Aktualizacja wartości inwestycji	0,00	0,00
V Inne	1 564,52	21 564,62
H. Koszty finansowe	27 753,29	53 371,35
I Odsetki	27 523,73	31 142,35
- dla jednostek powiązanych	0,00	0,00
II Strata ze zbycia inwestycji	0,00	0,00
III Aktualizacja wartości inwestycji	0,00	0,00
IV Inne	229,56	22 229,00
I. Zysk (Strata) na działalności gospodarczej (F+G-H)	-159 188,43	576 337,52
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (J.I - J.II.)	0,00	0,00
I Zyski nadzwyczajne	0,00	0,00
II Straty nadzwyczajne	0,00	0,00
K. Zysk (Strata) brutto (I+/-J)	-159 188,43	576 337,52
L. Podatek dochodowy	32 514,00	20 460,00
M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenia straty)	0,00	0,00
N. Zysk (Strata) netto (K-L-M)	-191 702,43	555 877,52

Załącznik nr 1: Lista forów działających przy FRDL w 2014 r.

Lp.	Nazwa	Liczba członków	Ośrodek Regionalny
FORA WÓJTÓW, BURMISTRZÓW I PREZYDENTÓW			
1.	Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Pomorza	18	Gdańsk
2.	Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski	162	Kraków
FORA SEKRETARZY			
3.	Forum Sekretarzy Województwa Podlaskiego	62	Białystok
4.	Kujawsko- Pomorskie Forum Sekretarzy	22	Bydgoszcz
5.	Forum Sekretarzy Samorządów Województwa Pomorskiego	89	Gdańsk
6.	Forum Sekretarzy Gmin i Powiatów Województwa Świętokrzyskiego	51	Kielce
7.	Forum Sekretarzy Samorządów Polski Południowej	160	Kraków
8.	Podkarpackie Forum Sekretarzy	72	Rzeszów
9.	Forum Sekretarzy Samorządów Lokalnych Województwa Łódzkiego	74	Łódź
10.	Forum Sekretarzy Samorządów Województwa Opolskiego	29	Opole
11.	Forum Sekretarzy Gmin Województwa Zachodniopomorskiego	43	Szczecin
12.	Forum Sekretarzy Powiatów Województwa Zachodniopomorskiego	3	Szczecin
13.	Forum Sekretarzy Samorządów Lokalnych Województwa Mazowieckiego	118	Warszawa
14.	Lubuskie Forum Sekretarzy Samorządów Terytorialnych	brak stałych członków	Zielona Góra
FORA SKARBNIKÓW			
15.	Kujawsko-Pomorskie Forum Skarbników	37	Bydgoszcz
16.	Forum Skarbników Samorządów Województwa Pomorskiego	114	Gdańsk
17.	Forum Skarbników Gmin i Powiatów Województwa Świętokrzyskiego	53	Kielce
18.	Forum Skarbników Jednostek Samorządu Terytorialnego Małopolski	183	Kraków
19.	Podkarpackie Forum Skarbników	70	Rzeszów
20.	Forum Skarbników Samorządów Lokalnych Województwa Łódzkiego	71	Łódź
21.	Forum Skarbników	15	Szczecin
22.	Forum Skarbników Samorządów Lokalnych Województwa Mazowieckiego	87	Warszawa
23.	Lubuskie Forum Skarbników Samorządów Terytorialnych	brak stałych członków	Zielona Góra
FORA PRZEWODNICZĄCYCH RAD GMIN I POWIATÓW			
24.	Forum Przewodniczących Rad Gmin i Powiatów Pomorza	29	Gdańsk
25.	Śląskie Forum Przewodniczących Rad Gmin i Powiatów	22	Katowice
26.	Forum Przewodniczących Rad Gmin i Powiatów Małopolski	53	Kraków
27.	Forum Przewodniczących i Wiceprzewodniczących Rad	19	Wrocław
28.	Lubuskie Forum Przewodniczących Samorządów Terytorialnych	27	Zielona Góra
FORA POMOCY SPOŁECZNEJ			
29.	Podlaskie Forum Pomocy Społecznej	14	Białystok
30.	Pomorskie Forum Pomocy Społecznej	90	Gdańsk
31.	Śląskie Forum Pomocy Społecznej	19	Katowice
32.	Świętokrzyskie Forum Pomocy Społecznej	54	Kielce
33.	Małopolskie Forum Pomocy Społecznej	138	Kraków
34.	Podkarpackie Forum Pomocy Społecznej	53	Rzeszów

FORA OŚWIATY			
35.	Forum Oświaty Samorządowej Województwa Pomorskiego	42	Gdańsk
36.	Śląskie Forum Oświaty Samorządowej	57	Katowice
37.	Samorządowe Forum Oświaty Województwa Świętokrzyskiego	8	Kielce
38.	Forum Oświaty Samorządowej	128	Kraków
FORA PROFILAKTYKI UZALEŻNIEŃ			
39.	Podlaskie Forum Przeciwdziałania Uzależnieniom	14	Białystok
40.	Pomorskie Forum Rozwiązywania Problemów Uzależnień	8	Gdańsk
41.	Śląskie Forum Profilaktyki Uzależnień	27	Katowice
42.	Małopolskie Forum Pełnomocników ds. Uzależnień	37	Kraków
43.	Forum Przeciwdziałania Uzależnieniom	6	Poznań
FORA PRACOWNIKÓW USC			
44.	Forum Pracowników Urzędów Stanu Cywilnego Województwa Pomorskiego	54	Gdańsk
45.	Forum Pracowników Urzędów Stanu Cywilnego	115	Kraków
46.	Podkarpackie Forum Pracowników Urzędów Stanu Cywilnego	30	Rzeszów
47.	Forum Pracowników Urzędów Stanu Cywilnego Województwa Mazowieckiego	brak stałych członków	Warszawa
FORA URZĘDNIKÓW EUROPEJSKICH			
48.	Forum Urzędników Europejskich	55	Kraków
49.	Lubuskie Forum Urzędników Europejskich	45	Zielona Góra
50.	Forum Urzędników Europejskich	13	Poznań
FORA SPECJALISTÓW DS. PROJEKTÓW			
51.	Forum Koordynatorów Projektów	19	Gdańsk
FORA KOORDYNATORÓW ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO			
52.	Forum Koordynatorów Zarządzania Kryzysowego	79	Kraków
53.	Mazowieckie Forum Zarządzania Kryzysowego	9	Warszawa
FORA PRAWNIKÓW			
54.	Śląskie Forum Prawników Samorządowych	14	Katowice
55.	Małopolskie Forum Prawników Administracji Publicznej	54	Kraków
INNE			
56.	Forum Inwestycji Publicznych Województwa Pomorskiego	19	Gdańsk
57.	Śląskie Forum Pracowników Kadr	24	Katowice
58.	Forum Ekologiczne Samorządu Terytorialnego	81	Kraków
59.	Forum Zdrowia Publicznego	32	Kraków
60.	Forum Gospodarki Przestrzennej Gmin	90	Kraków
61.	Forum Informatyków Samorządowych	60	Kraków
62.	Małopolskie Forum Kultury	71	Kraków
63.	Pomorskie Forum Rozwoju JST	14	Gdańsk
64.	Regionalne Forum Koordynatorów Współpracy Międzynarodowej	55	Kielce
65.	Forum Audytorów i Kontrolerów Wewnętrznych Jednostek Sektora Finansów Publicznych	62	Kraków
66.	Forum Ekologiczne Samorządu Lokalnego	81	Kraków
67.	Forum Radnych Województwa Świętokrzyskiego	9	Kielce

Załącznik nr 2 - Wykaz publikacji w roku 2014

Katowice

- Publikacja podsumowująca projekt **Wdrożenie aktów prawnych, szkoleń, doradztwa i platformy on-line do konsultacji społecznych związanych z budżetem partycypacyjnym w Sosnowcu**; Marlena Moliszewska-Gumulak, Ewa Pytasz, Magdalena Berger, Artur Gluziński, str. 32
- Publikacja podsumowująca projekt **Partycypacyjny Będzin – Wdrożenie Platformy Konsultacji Społecznych online w Będzinie**; Artur Gluziński, Marlena Moliszewska-Gumulak, str. 28

Kielce

- Materiały pokonferencyjne **Doświadczenia transformacyjne a polityka zagraniczna Polski**; red. dr Janina Kowalik, str. 88, nakład 500 egz.; CD oraz plik do pobrania na stronie: <http://www.frdl.kielce.pl/library/2015/01/07/142064286654.pdf>, wersje językowe polska i angielska; publikacja w ramach projektu **Proces demokratyzacji i budowy społeczeństwa obywatelskiego – 25 lat przemian w Polsce**

Kraków

- **Biuletyn MISTiA na Szlaku** (trzy wydania); red. Anatol Władyka, str. 16, nakład 1000 egz.; dostępny pod adresem: <http://www.mistia.org.pl/menu.php?d=13&g=31&s=12>
- **Raport roczny FRDL MISTIA za 2013 r.**; praca zespołowa, str. 88, nakład 500 egz. Dostępny pod adresem: <http://www.mistia.org.pl/menu.php?d=13&g=33&s=59>
- Kwartalnik **Niezbędnik USC** (1 wyd.); red. Aleksandra Michta, str. 8, nakład 130 egz.
- **Młodzi z inicjatywą. Innowacyjne metody kształcenia przedsiębiorczości w ukraińskim systemie edukacji**; praca zespołowa, nakład 500 egz.

Opole

- **Kooperacja świata nauki i biznesu. Studium sektora meblarskiego w województwie opolskim**, publikacja w ramach projektu **Kooperacja świata nauki i biznesu** (8.2.1 PO KL)

Szczecin

- **Europejska Akademia Sołtysa. Wspomaganie wiejskich liderów**, praca zbiorowa pod red. Przemysława Fenrycha, str. 105, nakład 600 egz.
- **Zobaczyć wieś na nowo. Poradnik małej przedsiębiorczości na terenach wiejskich** (Побачити село по-новому. Порадник з малого підприємництва на сільських теренах); praca zbiorowa pod red. O. Gazizowej i P. Fenrycha, str. 100, nakład 300 egz., język ukraiński
- **Gmina Bobolice rozmawia z mieszkańcami. Konsultacje społeczne w gminie Bobolice 2014**; J. Piekutowski i P. Fenrych, str. 25, nakład 50 egz.

Warszawa

- **Planowanie rozwoju lokalnego z udziałem społeczności** – poradnik partycypacji publicznej oparty na doświadczeniach projektu „Decydujemy razem”, red. Maria Rogaczewska, Weronika Chodacz, Anna Hejda, Daniel Prędkopowicz, str. 192, nakład 1000 egz.; publikacja wydana przez FFW (partnera w projekcie), część FRDL opisała Anna Hejda
- **Mechanizmy współpracy**, Tomasz Schimanek, wydano w ramach projektu „Mechanizmy współpracy”, materiały szkoleniowe, str. 40, 1000 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały szkoleniowe dla uczniów szkół podstawowych**, Michał Wroński; konsultacje i współpraca: Elżbieta Nerwińska, Elżbieta Tołwińska-Królikowska (materiały szkoleniowe), str. 18, nakład 1000 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały szkoleniowe dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych**, Michał Wroński (materiały szkoleniowe), str. 22, nakład 1000 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały szkoleniowe dla rodziców**, Michał Wroński; konsultacje i współpraca: Elżbieta Nerwińska, Elżbieta Tołwińska-Królikowska (materiały szkoleniowe), str. 34, nakład 2100 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały szkoleniowe dla uczniów szkół podstawowych**; Michał Wroński; konsultacje i współpraca: Elżbieta Nerwińska, Elżbieta Tołwińska-Królikowska (materiały szkoleniowe), str. 58, nakład 2100 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały warsztatowe dla przedszkoli**, Anna Hejda; konsultacje i współpraca: Olga Napiontek, Elżbieta Nerwińska, Piotr Szczęsny (materiały szkoleniowe), str. 30, nakład 485 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały warsztatowe dla szkół podstawowych**, Anna Hejda; konsultacje i współpraca: Olga Napiontek, Elżbieta Nerwińska, Piotr Szczęsny (materiały szkoleniowe), str. 34, nakład 2955 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały warsztatowe dla gimnazjów**, Anna Hejda; konsultacje i współpraca: Olga Napiontek, Elżbieta Nerwińska, Piotr Szczęsny (materiały szkoleniowe), str. 34, nakład 2305 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały warsztatowe dla szkół ponadgimnazjalnych**, Anna Hejda; konsultacje i współpraca: Olga Napiontek, Elżbieta Nerwińska, Piotr Szczęsny (materiały szkoleniowe), str. 30, nakład 580 egz.
- **Szkoła współpracy. Materiały warsztatowe dla otoczenia szkoły**, Anna Hejda (materiały szkoleniowe), str. 38, nakład 640 egz.

ADRESY OŚRODKÓW

BIURO ZARZĄDU FRDL

ul. Żurawia 43, 00-680 Warszawa
tel. 22 351 93 12, fax 22 351 93 10
zarzad@frdl.org.pl • www.frdl.org.pl

BIAŁYSTOK

FRDL - Podlaskie Centrum
ul. Choroszczańska 31, 15-732 Białystok
tel. 85 732 17 88, fax 85 732 94 84
frdl-pc@frdl.bialystok.pl • www.frdl.bialystok.pl

BYDGOSZCZ

Kujawsko-Pomorskie Biuro FRDL
ul. Unii Lubelskiej 4C, 85-059 Bydgoszcz
tel./fax 52 321 18 90, 52 321 18 92
info@bydgoszcz-frdl.pl • www.bydgoszcz-frdl.pl

GDAŃSK

FRDL - Ośrodek Regionalny w Gdańsku
Plac Solidarności 1, 80-863 Gdańsk
tel. 58 772 42 16, fax 58 550 32 39
biuro@gdansk.frdl.pl • www.gdansk.frdl.pl

KATOWICE

FRDL - Ośrodek Kształcenia Samorządu Terytorialnego
im. Waleriana Pańki
ul. Mariacka 1, 40-014 Katowice
tel./fax 32 253 84 09, 32 206 98 43, 32 259 86 73
biuro@okst.pl • www.okst.pl

KIELCE

FRDL - Świętokrzyskie Centrum w Kielcach
ul. Żelazna 22, 25-014 Kielce
tel. 41 343 00 38, 41 344 77 62, fax 41 344 77 62 w. 28
centrum@frdl.kielce.pl • www.frdl.kielce.pl

KRAKÓW

FRDL - Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji
ul. Szlak 73a, 31-153 Kraków
tel./fax 12 633 51 54, 12 634 16 70, 12 633 98 00
mistia@mistia.org.pl • www.mistia.org.pl

Ośrodek w Tarnowie

ul. Sikorskiego 5, p. 4, 33-100 Tarnów
tel./fax 14 621 22 16
tarnow@mistia.org.pl

LUBLIN

FRDL - Regionalny Ośrodek w Lublinie
ul. 1-go Maja 13, 20-410 Lublin
tel. 81 532 64 40, 81 532 64 70, fax 81 534 84 65
info@frdl.lublin.pl • www.frdl.lublin.pl

ŁÓDŹ

FRDL - Regionalne Centrum w Łodzi
ul. Rewolucji 1905 r. 9, 90-273 Łódź
tel. 42 632 63 19, fax 42 288 12 86
biuro@frdl-lodz.pl • www.frdl-lodz.pl

OPOLE

FRDL - Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej
ul. Krakowska 51, 45-018 Opole
tel./fax 77 454 48 29, 77 453 68 25
biuro@opole.frdl.pl • www.opole.frdl.pl

POZNAŃ

FRDL - Ośrodek Regionalny w Poznaniu
ul. Rolna 19/3, 61-491 Poznań
tel. 61 853 34 33, tel./fax 61 855 33 07
biuro@poznan.frdl.pl • www.poznan.frdl.pl

RZESZÓW

Podkarpacki Ośrodek Samorządu Terytorialnego
ul. Kolejowa 1, 35-073 Rzeszów
tel./fax 17 850 74 20, 17 862 69 64, kom. 669 920 637
post@frdl.rzeszow.pl • www.frdl.rzeszow.pl

SZCZECIN

FRDL - Centrum Szkoleniowe w Szczecinie
ul. M. Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin
tel. 91 486 15 69, 91 486 15 74, fax 91 487 85 22
centrum@frdl.szczecin.pl • www.frdl.szczecin.pl

WARSZAWA

FRDL - Centrum Mazowsze
ul. Żurawia 43, 00-680 Warszawa
tel. 22 351 93 12, tel./fax 22 351 93 10
biuro@frdl.mazowsze.pl • www.frdl.mazowsze.pl

WROCŁAW

FRDL - Ośrodek Kształcenia Samorządu Terytorialnego
im. Waleriana Pańki • **Biuro FRDL we Wrocławiu**
ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 49-57
50-032 Wrocław
tel. 71 372 41 21, fax 71 344 26 90
biuro@okst.pl • www.okst.pl

ZIELONA GÓRA

FRDL - Ośrodek Regionalny w Zielonej Górze
ul. Al. Niepodległości 16/9, 65-048 Zielona Góra
tel. 68 453 22 09, fax 68 419 90 97
sekretariat@frdl.org • www.frdl.org

Zapraszamy do współpracy
z naszą Fundacją,
jej Biurem Zarządu
i każdym Regionalnym Ośrodkiem FRDL!

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
PROF. JERZY REGULSKI (1924-2015)	4
JUBILEUSZ 25-LECIA FUNDACJI ROZWOJU DEMOKRACJI LOKALNEJ	6
Geneza Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej	6
Czym jest FRDL.....	6
Obchody Jubileuszu 25-lecia Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej.....	7
WŁADZE FRDL	9
PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ W ROKU 2014	10
DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA	14
BADANIA I DORADZTWO	16
Badania	16
Działalność doradcza i poradnictwo.....	16
Punkty informacyjno-doradcze	17
Konsultcje społeczne	18
FORA SAMORZĄDOWE	19
KONFERENCJE, DEBATY I KONKURSY	21
Kongresy, konferencje i debaty	21
Konkursy i rankingi	22
DZIAŁALNOŚĆ PROJEKTOWA.....	24
DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA.....	27
PROMOCJA	28
INFORMACJE FINANSOWE	29
Załącznik nr 1 Lista forów działających przy FRDL w roku 2014	32
Załącznik nr 2 Wykaz publikacji w roku 2014.....	34
Adresy ośrodków FRDL.....	35

**FUNDACJA ROZWOJU
DEMOKRACJI LOKALNEJ**

**ul. Żurawia 43
00-680 Warszawa**

www.frdl.org.pl